

Rakennushistoriaselvitys

HOTELLI PALLAS

Pallastunturintie 560, 99330 Pallas

ARCO ARCHITECTURE COMPANY OY
28.1.2026

Tilaaja

Muonion kunta

Työryhmä

Kalevi Näkki, arkkitehti SAFA, rakennusarkkitehti

Timo Meuronen, arkkitehti, rakennusarkkitehti

Anna Rinne, rakennusarkkitehti

Linda Hakkarainen, miljöösuunnittelija ins. AMK

Anniina Lähteenkorva, suunnitteluassistentti

ARCO Architecture Company Oy

Satakunnankatu 18 A

33210 Tampere

www.arco.fi

p. 03 3125 0100

Suoritusajankohta

huhtikuu 2024 – tammikuu 2026

Valokuvat nykytilasta

Timo Meuronen / ARCO

Lyhenteet

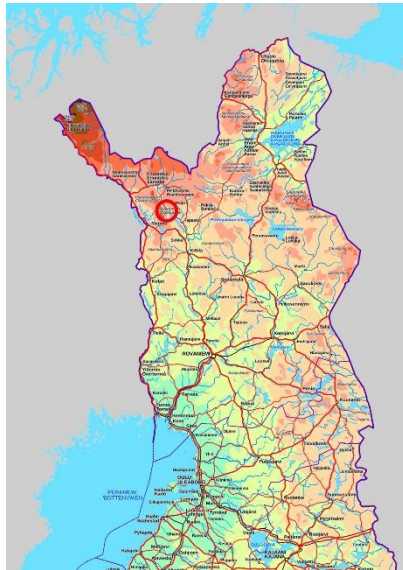
MFA	Arkkitehtuurimuseo
MML	Maanmittauslaitos
MVHK	Museovirasto, historian kuvakokoelma
MVKK	Museovirasto, kansantieteen kuvakokoelma
RVA	Rakennusvalvonnan arkisto
SMY	Suomen Matkailijayhdistys (myöh. Matkailuliitto)
RKY	Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	4
1.1.	Kohde	4
1.2.	Tehtävä	5
1.3.	Perustiedot	6
2.	Tausta	9
2.1.	Lapin matkailun kehittyminen	9
2.2.	Arkkitehti Jouko Ylihannu	16
2.3.	Rakennuspaikan historia	17
3.	Rakennushistoria	19
3.1.	Hankkeen lähtökohdat	19
3.2.	Matkailumajan rakennussuunnitelmat	21
3.3.	Lisämajoitusiivret 1950-luvulla	27
3.1.	Ravintolaosan laajennus	30
3.2.	Muutokset 1980-luvulla	32
3.3.	Yhteenveto muutosvaiheista	36
4.	Nykytila	39
4.1.	Ympäristö	39
4.2.	Julkisivut	39
4.3.	Sisätilat	44
	Johtopäätökset	56
	Lähteet	57

1. JOHDANTO

1.1. Kohde

1. Hotelli Pallas sijaitsee Lapissa kansallismaisemiimme kuuluvan Pallastunturin juurella. MML/ARCO.

Selvityksen kohteena on Tunturi-Lapissa Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa sijaitseva Pallastunturin matkailumaja eli nykyinen Hotelli Pallas. Hirsirakenteinen hotellirakennus on valmistunut vuonna 1948 ja sen on suunnitellut arkkitehti Jouko Ylihannu. Hotellin vanhimmat osat edustavat toisen maailmansodan jälkeiselle jälleenrakennuskaudelle tunnusomaisia piirteitä. Hotellia on myöhemmin laajennettu kahdella lisäsiivellä.

Pallastunturi on yksi Suomen kansallismaisemista. Rakennus ympäristöineen kuuluu Museoviraston laatimaan RKY-luetteloon eli valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Lisäksi Pallastunturin alue on yksi kotimaisen tunturimatkailun alkuvaiheen kohteita, jonka historia ulottuu 1930-luvulle.¹

Hotelli Pallas on nykyisin osa Lapland Hotels -hotelliketjua.

¹ Museovirasto, 2009

1.2. Tehtävä

Pallas-Yllästunturin kansallispuisto on Suomen suosituin kansallispuisto, jossa vierailee vuosittain yli 500 000 kävijää.² Muonion kunnassa on tätä selvitystä laadittaessa vireillä asemakaavahanke, jonka tavoitteena on kehittää Pallaksen tunturialueen käyttöä niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin matkailijoita ja tutkimustoimintaa kiinnostavaksi ja palvelevaksi alueeksi. Kiinteistöyhtiö Hotelli Pallas suunnittelee nykyisen matkailukeskuksen laajentamista eduskunnassa vuonna 2010 hyväksytyn Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan lakimuutoksen pohjalta.³

Tämän selvityksen tavoitteena on koota lyhyesti yhteen rakennuspaikan historia, esitellä Hotelli Pallaksen rakennushistoriaa ja muutosvaiheita sekä kuvata rakennuksen nykyistä olemusta. Selvityksen lähtötietoineistona on käytetty mm. arkistopiirustuksia ja -valokuvia, lehtiartikkeleita ja uutisia, verkkojulkaisuja ja tutkimuksia sekä Maanmittauslaitoksen Paikkatietoikkuna-palvelun avoimia kartta-aineistoja.

Selvityksen ensimmäisessä luvussa esitellään kohteen perustiedot. Toisessa luvussa kuvataan lyhyesti rakennuspaikan historiallisia vaiheita. Kolmannessa luvussa esitellään selvityksen kohteena olevan Hotelli Pallaksen nykytilaa valokuvien avulla. Viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto ja johtopäätökset rakennuksen ominaispiirteistä, säilyneisyydestä ja arvosta.

² Latja, 2022, s. 10

³ Muonion kunta, 2024

1.3. Perustiedot

Kohde

Pallastunturin matkailuhotelli eli Hotelli Pallas

Osoite

Pallastunturintie 560, 99330 Pallas

Kiinteistötunnus

498 – 891 – 1 - 2

Valmistunut

1948, laajennusosa 1988

Laajuustiedot

Tontin pinta-ala - m² Rakennus sijaitsee kansallispuiston alueella. Ei muodostettua tonttia.

Kerrosala: Suojeltu hirsiosa 1 170 m², majoitussiivet 1 720 m², yhteensä 2890 m²

Tilavuus: Suojeltu hirsiosa 5 240 m³, majoitussiivet 7 200 m³, yhteensä 12440 m³

Kerroksia rakennuksessa 1-2 kerrosta sekä kellaritiloja.

Rakennuttaja

Suomen Matkailijayhdistys SMY

Suunnittelija

1948 – 1961 Arkkitehti Jouko Ylihannu

1988 Arkkitehti Erkki Jokiniemi

Alkuperäinen käyttötarkoitus

Matkailumaja

Nykyinen käyttötarkoitus

Hotelli

Maakuntakaava

Kaava-alueella on voimassa Ympäristöministeriön 23.6.2010 vahvistama Tunturi-Lapin maakuntakaava, joka on tullut voimaan 9.8.2010. Kaavassa Pallastunturin matkailukeskuksen alue on osoitettu valtakunnalliseksi matkailukohteeksi (RM 1428), jota kehitetään luontomatkailukohteena ja jossa varaudutaan lisärakentamiseen huomioon ottaen maisema-arvot ja kohteen erityisluonne. Pallastunturin vanha hotelli on osoitettu aluidenkäyttölailloin suojeltavaksi kohteeksi (30 §), joka rakennuksineen ja rakennelmineen säilytetään ja jossa uudis- ja lisärakentaminen sovitetaan arkkitehtuuriltaan suojelukokonaisuuteen.

Yleiskaava ja asemakaava

Alueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa eikä asemakaavaa.

Rakennussuojelu

Laki (1430/2004) Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta;

”1 § (5.1.2023/53) Kansallispuiston perustaminen

Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Pallas-Yllästunturin kansallispuisto.

2 § Sijainti ja rajat

Pallas-Yllästunturin kansallispuistoon kuuluu noin 102 000 hehtaaria valtion omistamia alueita, jotka sijaitsevat Enontekiön, Kittilän, Muonion ja Kolarin kunnissa. Kansallispuiston rajat on merkitty punaisella viivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

3 § (5.1.2023/53) Rauhoitussäännökset

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (9/2023) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Poiketen siitä, mitä luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, kansallispuistossa ei saa kalastaa Pallasjärvessä esiintyvän taimenen kutuvesissä, vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta eikä vesissä, jotka ovat tunturinierian esiintymisalueita. Näitä ovat seuraavat vedet sekä niiden sivupurot ja latvavedet:

- 1) Onnasjoki sekä Onnasjärvet;
- 2) Siosjoki, Pippojoki ja Ruotajoki;
- 3) Hannujoki sekä pienet Raasikaltiot;
- 4) Pahajoki sekä Hukkajärvi;
- 5) Kuoppajoki lukuun ottamatta Kuoppajärveä;
- 6) Saariselänoja, Ylijoki ja Nammalajoki;
- 7) kaikki Muonion Vuontisjärveen laskevat purot ja ojat sekä Riivinjärvet;
- 8) Pyhäjoki sekä Killinpoikainjärvet ja Hanhijärvi;
- 9) Ylisenpäänoja sekä Rautujärvi ja Ylisenpääjärvi;
- 10) Lompolonoja, Rautujärvi, Pahtajärvi ja Maanselkäjärvi;
- 11) Saarijärvi ja viereinen Hietajärvi;
- 12) Palsijärvi ja Suaskurun lammet.

Pallasjärvessä, Keimiöjärvessä ja Aakenustunturin Pyhäjärvessä saa tehdä kalaston hoitoon liittyviä toimenpiteitä. Kalaston hoidon järjestämisestä määrätään tarkemmin luonnonsuojelulain 57 §:n nojalla laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

4 § Paikallisten asukkaiden oikeudet

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitetussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain rauhoitussäännösten estämättä metsästää kotikunnassaan puiston alueella mainitun lainkohdan perusteella. Metsästys ei kuitenkaan ole sallittua tunturien paljakka-alueilla eikä puiston reittien, palvelurakenteiden eikä Ylläksen ja Pallas-tunturin matkailukeskusten läheisyydessä olevilla alueilla. Metsästykselle sallitut alueet on merkitty rasterilla tämän lain liitteenä olevassa kartassa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, on Kittilän kunnan Raattaman ja Rauhalan kylissä vakinaisesti asuvilla henkilöillä oikeus 1 momentin mukaisesti metsästä kansallispuiston siinä osassa, joka kuntajaon muuttamisesta Kittilän ja Muonion kuntien välillä annetulla valtioneuvoston päätöksellä ([566/2003](#)) on siirretty Kittilän kunnasta Muonion kuntaan. ([2.6.2006/431](#))

4 a § ([4.6.2010/489](#)) Rakentaminen Pallastunturin matkailukeskuksen alueella

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston Pallastunturin matkailukeskuksen alueella saa, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, kunnostaa ja rakentaa kansallispuiston matkailua palvelevan hotellin majoitus-, ravintola- ja muita palvelutiloja sekä laskettelurakennelmia. Rakentaminen ei saa vaarantaa kansallispuiston perustamistarkoitusta tai suojeltujen luonnonarvojen säilymistä. Rakentamisen yhteydessä on myös varmistettava kansallispuiston maisemallisten sekä rakennetun ympäristön erityisarvojen säilyminen. Kansallispuistoa koskevien luonnonsuojellisten erityisvaatimusten vuoksi edellä mainittujen matkailupalveluiden välittömät ja välilliset vaikutukset eivät saa olla laajuudeltaan tai nykyisestä tilasta niin poikkeavia, että ne muuttavat merkittävästi kansallispuiston luonnetta tai olosuhteita. ([5.1.2023/53](#))

Rakentamisen tulee perustua alueidenkäyttölain ([132/1999](#)) mukaiseen asemakaavaan. Kaavassa alueelle voidaan osoittaa rakennusoikeutta 1 momentissa tarkoitettuun rakentamiseen enintään 10 000 kerrosneliömetriä. Rakennuksiin voidaan osoittaa kellaritiloja yhteen kellarikerrokseen sijoitettuna rakennusten ulkoseinien rajaamalle alueelle. Rakennusten vesikaton tai muun kiinteän rakennusosan ylin korkeusasema voi olla enintään 462,5 metriä merenpinnan yläpuolella koordinaattijärjestelmässä N60 mitattuna. Hotelliin voidaan varata majoitustiloja enintään 320 vuodepaikkaa. ([21.4.2023/806](#))

Kaavassa osoitetaan varaus myös luontokeskukselle ja muille tarvittaville kansallispuiston huolto- ja palvelutiloille, joille voidaan osoittaa rakennusoikeutta enintään 500 kerrosneliömetriä.

Alueelle ei voida kaavassa osoittaa varausta asuntovaunualueelle. Alueella sijaitseva asuntovaunualue on poistettava käytöstä vuoden kuluessa 1 momentissa tarkoitettua rakentamista koskevan rakennusluvan tultua lainvoimaiseksi.

Rakentamiseen sallitun alueen rajat on merkitty punaisella viivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

Pallastunturin matkailukeskuksen jätevedenpuhdistamon kunnostaminen, laajentaminen tai tarvittaessa uusiminen on sallittua myös edellä 5 momentissa rakentamiseen rajatun alueen ulkopuolella.”

Pallaksen tunturihotelli kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY). RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. ([www.rky.fi](#))

Pallaksen matkailuhotellin alue on edustavimpia kotimaisen tunturimatkailun alkuvaiheen paikkoja ja matkailun luontoyhteyteen perustuvia kansallisia erityispiirteitä. Paikan matkailuhistoria ja Pallaksen matkailuhotellin vanhimmat osat kuvastavat Lapin matkailurakentamisen 1930-luvun ja toisen maailmansodan jälkeisen jälleenrakennuskauden tunnusomaisia piirteitä.

Omistus

Kiinteistöosaakeyhtiö Hotelli Pallas / Lapland Hotels -ketju

2. TAUSTA

2.1. Lapin matkailun kehittyminen

Matkailu ennen toista mailmansotaa

Matkailu on nykyisin toinen puiston lähiympäristön pääelinkeinoista poronhoidon ohella. Tosin se on elinkeinona huomattavasti nuorempi, sillä matkailu laajemmassa mitassa alkoi alueella vasta 1930-luvulla.

Jo vanhastaan olivat sivukyläen asukkaat asioineet kirkonkylällä, joista lähimmät olivat Hetta, Muonio ja Kittilä. Matkat olivat monipäiväisiä ja tapana oli majoittua johonkin tuttuun taloon. *"Naapurikyläen asukat ko kuljethin net meni talhon talja ja reppu kainalossa. Ei kysytty, että saapiko sitä talossa yötä olla, sitä vain olthin"*. Nämä kortteerivieraat olivat haluttuja vieraita, sillä he eivät yleensä kulkeneet tyhjin käsin, vaan mukana oli tuomisia isäntäväelle.

Ensimmäiset varsinaisesti matkailijoina pidettävät kulkijat 1800-luvun lopussa ja 1900-

luvun alussa olivat tutkijoita, mutta myös metsästyksen ja kalastuksen harrastajia liikkui seudulla.

Bertel Gripenberg kuvaa kiihoituksessaan "Från Pallastunturi." metsästysmatkaansa Pallakselle vuonna 1911. Vuosi oli huono lintuvuosi eikä saalista tullut paljoa. *"Mutta vaikka tämä matka epäonnistui metsästysretkenä on se turistimatkana unohtumaton ja ikuisesti muistorikas."*

Jo tuohon aikaan Muonioon pääsi autolla, josta oli jatkettava matkaa jalkaisin tai veneellä. Pallasjärven rannalla olevasta tuvasta käsin metsästäjät retkeilivät viikon ajan tuntureilla, jonka jälkeen kaksi kantomiestä ja hevonen kuljettivat seurueen tavarat Kutunivaan ja sieltä vesitse Muonioon.⁴

Junalla, autolla ja lentokoneella pohjoiseen

Puuskuttavan höyryveturin kyydissä päästiin Etelä-Suomesta Ouluun saakka vuodesta 1886 lähtien, mutta rautaisen tien ulottumista Lapin nykymaakunnan alueelle jouduttiin monista anomuksista huolimatta vielä odottamaan. Rautatiet avattiin osuudella Oulu-Tornio vuonna 1903, Kemi-Rovaniemi 1909, Tornio-Kauliranta 1928, Rovaniemi-Kemijärvi 1934 ja Kemijärveltä Sallaan vuonna 1942. Nyt matkailijat pääsivät pohjoiseen vaivattomasti ja mukavasti, junan mahongilla ja punaisella sametilla verhotussa

makuuvaunuosastossa. Rautateiden pääteasemilla odottivat linja-autot valmiina kuljettamaan matkailijat perille matkakohteisiin. Rataverkon laajeneminen pohjoiseen edisti merkittävästi Lappiin matkustamista.

Nykyisen Lapin maakunnan ensimmäinen matkustajia kuljettanut autoliikenne alkoi reitillä Kemi-Rovaniemi-Kemijärvi, mahdollisesti jo vuonna 1907. Matkustajaliikenne reiteillä Kuolajärvi-Rovaniemi-Kittilä ja Rovaniemi-

⁴ Sippola, Rauhala, "Acerbin keinosta Jerisjärven tielle", 1992, s. 65

Sodankylä käynnistyi 1910-luvun puolivälissä. Edestakaisia vuoroja ajettiin muutama viikossa ja matka taittui hitaasti; korkein sallittu nopeus oli teiden huonokuntoisuudesta johtuen aluksi 15 kilometriä tunnissa. Toukokuussa 1921 Posti- ja lennätinlaitos avasi säännöllisen linja-autoliikenteen Rovaniemen ja Sodankylän välille ja kesäisin "postibiili" liikennöi Ivaloon asti. Petsamon tien valmistuttua vuonna 1931 reitti ulottui jo Jäämeren rantaan asti. Rovaniemi-Liinahamari-tiestä tuli Lapin tärkein matkailureitti, jota liikennöi päivittäin monta linja-autovuoroa. Lapin autoliikennettä vaikeuttivat kuitenkin lumituiskut sekä kelirikko kevään lopulla ja syksyisin, lokakuusta lähtien. Linja-autoliikenteen aloittamisella oli ratkaiseva vaikutus Lappiin matkustamiselle, puhumattakaan 1920-luvulla alkaneesta ja 1960-luvulla yleistyneestä yksityisautoilusta.

2. Bussi Pallastunturilla Kittilässä 1961, Matti Poutvaara MFHK.

Peräpohjolan jokireiteillä on ollut myös matkustajalaivaliikennettä. Rovaniemellä kulki vuodesta 1910 aina 1920-luvun jälkipuolelle höyrylaivoja Ounasjokea myöten Tapionkylään ja Kemijokea pitkin Viirinkylään. Vuosina 1908-1934 päästiin Kemijärveltä höyrylaivan kyydissä Rovaniemen suuntaan Luusuaan sekä Pelkosenniemelle, jolla välillä seilasi muun muassa Aalto-laiva, kolme matkustusluokkaa. Linja-autoliikenteen yleistymisen teki jokilaivat tarpeettomiksi.

Aero Oy, nykyinen Finnair, suunnitteli aloittavansa lennot Kemini kautta Petsamoon vuonna 1938, mutta lentokenttätöitä viivästyivät. Lentoliikenne Tampereen, Vaasan ja Oulun kautta Kemiin käynnistyi kesäkuussa 1939. Vuotta myöhemmin yhtiö avasi "Petsamon pikalinjan". Reitti Helsingistä Tampereen, Vaasan, Kokkolan, Oulun, Kemini, Rovaniemen ja Sodankylän kautta Petsamoon kesti 8,5 tuntia ja se lennettiin kolme kertaa viikossa. Seuraavana kesänä matka-aika lyheni kahdella tunnilla, kun reitille saatiin nopeampi, 14-paikkainen DC-2-lentokone. Lennot Petsamoon lopetettiin jo muutamaa viikkoa myöhemmin jatkosodan sytyttyä, mutta säännöllinen lentoliikenne Helsingistä Rovaniemelle jatkui syyskuun 1944 aseleposopimukseen asti.

Sodan jälkeen lentoliikenne oli Suomessa kielletty valvontakomission määräyksestä ja Malmin lentokenttä oli siviili liikenteeltä suljettu vuoden 1947 alkuun. Aero pääsi aloittamaan lennot Vaasan kautta Kemiin elokuussa 1945, alkuvaiheessa Hyvinkään lentokentältä. Toukokuusta 1948 lähtien reitti ulottui taas Rovaniemelle asti ja vuodesta 1955 Ivaloon. Kesäkuussa 1951 alettiin Rovaniemelle lentää ympäri vuoden. Vuosien myötä siirryttiin yhä nopeampiin lentokoneisiin ja lopulta suoriin lentoihin.⁵

⁵ Hautajärvi, 2014, s. 83-84

Suomen matkailijayhdistys ja valtio kehittävät matkailukulttuuria

Vuonna 1887 perustettiin Suomen Matkailijayhdistys (SMY), jonka tehtäväksi määriteltiin "sekä maan omissa asukkaissa että ulkomaalaisissa herättää mieltymystä matkustuksiin tässä maassa ja tehdä ne helpoiksi, laajentaakseen siten sen luonnon ja kansan tuntemista". Yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja August Schauman määritteli ytimekkäästi kotimaanmatkailun merkityksen: "Isänmaan tuntemus on isänmaan oikealla tavalla rakastamisen ensimmäinen ehto." Matkailijayhdistys alkoi innostaa suomalaisia matkustamaan kotimaansa tunnettuihin maisemakohteisiin.

Matkailijayhdistyksestä kehittyi alansa merkittävä yleishyödyllinen toimija ja kansalaisjärjestö. Vuonna 1937 sillä oli jo 21 000 jäsentä. Yhdistyksen monista matkailumajoista ensimmäinen oli Raaseporin linnan raunioiden viereen 1893 rakennettu pieni puurakennus, joka on edelleen jäljellä. Kolmea vuotta myöhemmin Matkailijayhdistyksen paikallisosasto rakennutti pienen matkailumajan Kolille. Vuonna 1912 Matkailijayhdistys kunnosti Vaalasta ostamansa Uutelan tilan matkailumajaksi. Suursaaressa avattiin ravintola 1922 ja Vaalassa koskivenematkailijoita varten ostettu hotelli 1926. Tämän jälkeen Matkailijayhdistyksen toiminta alkoi suurelta osin keskittyä Lappiin, vaikka uusia toimipaikkoja perustettiin myös muualle Suomeen.

Matkailu miellettiin 1920-luvulta lähtien tärkeäksi osaksi nuoren tasavallan tunnetuksi tekemistä. Matkailijayhdistyksen ohella myös ulkoasiainministeriö pyrki edistämään ulkomaista matkailua osallistumalla sitä koskevaan propagandatyöhön. Lapista tuli 1930-luvulta lähtien keskeinen osa ulkomaille suunnattua matkailumainontaa ja virallista Suomi-kuvaa. Matkailijayhdistys toimi yhteistyössä valtiovallan kanssa. Yhdistyksellä

oli erittäin suuri merkitys matkailualojen ja -kulttuurin kehittäjänä erityisesti Lapin läänissä 1920-luvulta 1960-luvulle.

Ennen 1920-lukua Lapin nykymaakunnassa oli hyvin vähän matkailijoille suunnattuja majoituspalveluja. Rannikkokaupungeissa Kemissä ja Torniossa sekä suurimmissa kirkonkylissä oli pieniä, matkustajakotitasoisia majoituspaikkoja, joista jotkut saattoivat käyttää nimeä hotelli. Maaseudulla oli harvojen maantie- ja jokireittien varrella yksityisiä kestiekivareita maalaistaloissa, ja Sodankylä-Ivalo-Petsamo-maantien varressa olivat valtion 1910-luvulla rakentamat majatalot. Nämä lukumäärältään vähäiset majoitusrakennukset oli suunnattu etupäässä työtehtävien vuoksi matkustaville, ei lomailijoille.

Nykyisen Lapin maakunnan alueella ei vuonna 1921 ollut vielä yhtään Suomen Matkailijayhdistyksen toimipaikkaa. Kymmenkunta vuotta myöhemmin valtion ryhdyttyä rahoittajaksi yhdistyksen yhdestätoista matkailurakennuksesta peräti kahdeksan sijaitsi siellä, ja kaikki Ivalon ja Petsamon välisen uuden Jäämerentien varrella. Valtio rakensi Petsamon reitin varteen ja muualle Lappiin lukuisia matkailurakennuksia ja vuokrasi ne Matkailijayhdistykselle. Vuosina 1936-1937 yhdistys toteutti Lapissa laajan matkailurakennusten rakennus- ja kunnostusohjelman valtion myöntämien obligaatiolainojen turvin. Vuonna 1939 valtio ryhtyi seuraavaksi kesäksi suunniteltuja Helsingin olympiakisoja silmällä pitäen useiden Lapin matkailurakennusten uudisrakentamis- ja laajennustöihin, jotta Suomeen saapuville turisteille olisi tarjolla hyvätasoisia majoitusta. 1930-luvun jälkipuolisko oli Suomen nousuaikaa, joka heijastui hämmästyttävän vauhdikkaana kasvuna matkailutoiminnassa ja -rakentamisessa, etenkin Lapin läänissä.⁶

⁶ Hautajärvi, 2014, s. 98-99

Talvimatkailu alkaa

Suomen maaseudulla käytettiin hiihtämistä ja luistelua pitkään elinkeinojen yhteydessä ja paikasta toiseen pääsemiseksi, mutta hiihtotaito alkoi hävitä 1800-luvun puolivälin jälkeen suuremmissa asutustaa-ajamissa. Yleiseksi harrastukseksi hiihto alkoi nousta Suomessa vasta 1800-luvun lopulla. Tuolloin perustettiin paljon erilaisia urheiluseuroja ja järjestettiin kilpailuja - myös hiihdon alalla. Talviurheilulajien harrastaminen ja urheilukilpailut tulivat Suomeen sivistyneistön välityksellä. Ylitornion aluemetsänhoitajana ja Oy Kemi Ab:n metsäpäälikkönä Rovaniemellä työskennellyt Hugo Richard Sandberg kirjoitti vuonna 1891 urauurtavan ja monipuolisen opaskirjan Hiihtourheilu Suomessa, jonka esipuheessa hän Ruotsin Lapin matkailuololoja oli kehitetty merkittävästi jo vuosisadan alkuun mennessä ja pohjoisen tuntureille matkustamisesta oli siellä tullut suosittua, alkoi talvilomailu Suomessa varsinaisesti vasta 1930-luvulla, jolloin löydettiin eräretkeilyyn ja tunturihiihtoon parhaiten soveltuvat alueet. Talvilomailun puolesta kampanjoitiin näkyvästi ja sen suosio todellakin kasvoi nopeasti. Tärkeänä osatekijänä oli koululaisten talvilomien alkaminen, mutta talvilomailuinnostusta kohottivat myös suuret talviurheilukilpailut, kuten vuodesta 1927 lähtien Rovaniemellä järjestetyt Ounasvaaran Talvikisat. Vuoden 1932 Talvikisojen ohjelmavihkossa metsänhoitaja ja kirjailija A. E. Järvinen totesi talvimatkailun olevan vielä täysin lapsenkengissä, mutta ennusti oikeaan osuen sille suurta tulevaisuutta, kunhan vain koko kansaa kannustettaisiin opettelemaan ja harrastamaan hiihtoa.

Lapin tunturimatka-ailun aloittamisen eteen teki tärkeää pioneerityötä Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitto (SNLL), jonka reippaat helsinkiläiset aktiivijäsenet matkustivat 1930-luvulla vuodesta 1929 lähtien useita kertoja kesäaikaan retkeilemään Sallan, Nuorusen ja Käsivarren tuntureille. Kevättalvella 1933 SNLL:n aktivistit lähtivät etsimään tuntureilta sopivaa hiihtokurssien pitopaikkaa, koska pelkäsivät hiihtäjien alkavan matkustaa ulkomaille, ellei hiihtotoimintaa Suomen tuntureilla aloitettaisi kiireesti. Sopivaksi paikaksi osoittautui Pallas, jossa SNLL vuodesta 1934 lähtien järjesti suurta suosiota

ilahtuneena toteaa hiihtoharrastuksen alkaneen kasvattaa suosiotaan 1880-luvulla ja hiihtokilpailuja ryhdytyn järjestämään.

Talvilomailun puolesta alettiin puhua vuosisadan alussa. Matkailijapäivillä 1910 esitettiin Rovaniemen Ounasvaaraa talvimatkailukohteeksi, jonka etuina olisivat pitkä talvi, toimivat liikenneyhteydet, revontulet ja porot. Pari vuotta myöhemmin havaittiin, että Ruotsissa ja Norjassa ollaan talvimatkailussa paljon suomalaisia edellä ja että pelkästään Norjassa oli jo 50 mukavuuksin varustettua talvihotellia. Suomella uskottiin olevan erinomaiset mahdollisuudet vilkkaan talvimatkailun aikaansaamiseksi. Vaikka saavuttaneita tunturihiihtokursseja. "Naiset löysivät Suomen tunturit"; totesi Lauri "Tahko" Pihkala. Kevättalvella 1935 Enontekiön Ounastunturilla pidettiin Suomen Hiihtoliiton ensimmäiset tunturihiihtokurssit. Ruotsinkielinen naisten liikuntaliitto (FFF) järjesti samaan aikaan Yllästunturin ensimmäisen hiihtokurssin ja ruotsinkielinen hiihtoliitto SFS järjesti kursseja Kittilän Levitunturilla. Tunturihiihtokurssien innostuneet osanottajat perustivat jo samana vuonna Helsinkiin Tunturihiihtäjien kerhon. Se julkaisi vuonna 1936 opaskirjan Tunturihiihto, jonka sivuilla useat kirjoittajat ylistävät haltioituneesti talvisen Lapin ja ulkoilmaelämän ihanuutta. Kirjoittajat toteavat, ettei ulkomaille matkustaminen ole mitään pohjoisen tuntureihin verrattuna. "Lappi - meidän tuleva St. Moritzimme"; alkaa eräs kirjan intomielisistä artikkeleista. Pääkaupunkiseudun kulttuuriväki oli nyt löytänyt talvisen Lapin ja tunturihiihto nousi ylempien luokkien muotiharrastukseksi.

Tunturihiihdon rinnalla Suomessa alkoi 1930-luvun lopulla yleistyä Keski-Euroopassa suosioon noussut mutkamäenlasku eli slalom, pujotteluhiihto. Laji on lähtöisin Alpeilta, mutta sen kantamuoto kehittyi Norjan Telemarkissa 1800-luvun keskivaiheilla. Pujottelu- ja syöksyhiihto tulivat 1930-luvulla suosituiksi kaikkialla hiihtourheilua harrastavassa maailmassa ja ne valittiin virallisiksi lajeiksi vuoden 1936 olympialaisiin.

Suomen ensimmäinen slalomrinne otettiin käyttöön tammikuussa 1934 Kauniaisissa. Kevättalvella 1937 avattiin pujotteluradat Kolilla, Rovaniemen Ounasvaaralla, Pallaksella ja Sallassa. Hiihtohissejä ei vielä ollut, joten hiihtäjä pääsi laelle vain omin voimin tai tunturiseuduilla poron vetämänä. Suomen ensimmäinen yleiseen käyttöön tarkoitettu hiihtohissi avattiin Kolilla talvella 1939.

Vuoden 1937 Suomen Matkailussa voitiin jo kehua, että "talvimatkailu on niiden muutamien vuosien kuluessa, joina sitä varsinaisesti on harrastettu, kasvanut melkein pä lumivyöryn tavoin". Talvilomalle Lappiin matkustamisesta tuli varakkaiden ja muotitietoisten uusi eksoottinen harrastus. Suomi kuvina-teos kertoo ajan hengestä: kaikki, jotka kynnelle kykenevät, viettävät jonkin aikaa hiihtokaudesta Lapissa. Paras aika on maaliskuu- ja huhtikuussa, jolloin tuntureilla jo on aurinkoa. Helsingissä ei keväällä kysytäkään ruskeaksi paahtuneelta ihmiseltä, onko hän ollut Rivieralla, vaan Lapissa." Suosituimpia tunturihiihtopaikkoja olivat 1930-luvun lopulla Pallas-, Ounas-, Ylläs-, Levi- ja Pyhäntunturi sekä Salla.

Talvilomakohteiden tarjonta oli siis jo varsin monipuolista 1930-luvun lopulla Nopeasti suosituksi tulneiden Lapin tuntureiden ohella Matkailijayhdistys markkinoi hyvinä talvilomanviettopaikkoina myös perinteisempiä maisemakohteita, kuten Ounasvaaraa, Puijola, Punkaharjua, Aulankoa ja etenkin Kolia.⁷

3. Lasketteliija Pallastunturilla 1938, Fredrik Georg Runeberg MFHK.

Maaseutumajoitusta Ylläksen ja Levin kylissä

Ylläsjärven kylä sijaitsee Yllästunturin kaakkoispuolella ja luoteispuolella on Äkäsjoen laajentuman ympärille aikoinaan syntynyt Äkäslompolon talonpoikaiskylä viljelys- ja metsämaisemineen. Kielitieteilijä Eliel Lagercrantz koki lumovoimaisen elämyksen Lapin-matkallaan kesällä 1918:

Sieppijärvellä Yllästunturin lumenpeittämä laki tarjosi minulle unohtumattoman näkymän kimallellessaan keskiyön auringossa. Vaikutus oli sadunomainen. Tuntikausiin en voinut irroittaa katsettani tuosta lumotusta vuoresta. Eräät alitajuntani arkityypit olivat löytäneet animantäyttämät kohteensa valvetajunnan piirissä, ja Lapin lumous virtasi olemukseeni.

Ylläksen ensimmäiset matkailijat asuivat Ylläs järven kylän maalaistaloissa. Tunturien huomassa sijaitsevan kauniin Äkäslompolon kylän tunturihiihtäjät löysivät kevättalvella 1934, saapuen sinne porokyydillä, sillä kylään ei ollut tietä. Äkäslompoloon matkanneet turistit oikaisivat sinne useimmiten tunturin ylitse Ylläsjärven kylästä, jonne tie ulottui. Vuonna 1937 oli Ylläksen seudun taloissa vuodepaikkoja yhteensä 30 matkailijalle. Suomen Latu järjesti Äkäslompolossa vuonna 1939 tunturihiihtokurssin, joka vakiintui sodan jälkeen. Sotia edeltävänä aikana Ylläkselle ja läheiselle Levitunturille ei rakennettu matkailurakennuksia.

Vaikka Lapin matkat olivat 1930-luvun

⁷ Hautajärvi, 2014, s. 155-158

Suomessa lähinnä ylempien sosiaaliluokkien harrastusta, ei mukavuuksien suhteen voitu olla vaativaisia. Eksotiikkaa ja erikoisuuden tavoittelua saatettiin löytää koskemattomasta erämaaluonnosta ja alkeellisista majoitusoloista. Sven-Erik Fagerholm ei säästellyt ihastustaan ylistäessään tuntureilla hiihtämisen autuutta Suomen Matkailussa 1938. Maiseman ja luonnon lisäksi hän löytää kirjoituksessaan romanttisia piirteitä muun muassa leiritulilla kuusenhavuvuoteella yöpymisestä, kahvin keitosta nuotiolla ja tunturipuron kirkkaan veden siemailusta hiihdon lomassa. Seurueen majoittumisesta hiihtoretkeillään yöksi erääseen Äkäslompölon maalaistaloon Fagerholm kertoo seuraavasti, talonpoikaiselämää ihannoiden:

Nilivaaralla yövyimme. Suuri liuskakivistä savella muurattu uuni levittää miellyttävää lämpöä tupaan. Savusaunassa pehmitetään jäsenet vastalla ja hehkuvan kuumalla löylyllä. Siinä nautintoa kerrakseen! Kuivat vaatteet ylle ja sitten päivällispöytään höyryävän puurovadin ääreen. Yhteisvuode valmistetaan lattialle tuoksuville heinille. Makuusäkki pitää huolen unen suloisuudesta. Iltataivas palaa laskevan auringon viimeisissä säteissä kylpien. Kun revontulet alkavat liekehtiä, nukkuvat kaikki väsyneen matkamiehen ihanaa unta, mutta tie unten maailmaan käy säteilevässä

Matkailua Pallas- ja Ounastuntureilla

Suomen havumetsävyöhykkeen korkein tunturiryhmä on Pallas- ja Ounastuntureiden selänne. Se on saanut alkunsa tulivuorten purkauksissa noin 2400 miljoonaa vuotta sitten, kiteytynyt noin 1800 miljoonaa vuotta sitten ja saanut nykyisen muotonsa jääkauden myötä. Pallastuntureiden korkein osa on Taivaskero (807 m), ja Ounastuntureista korkeimmalle kohoavat Outtakka (723 m) ja Pyhäkero (711 m). Laeltaan puuttomat ja kivikkorinteiset, varpukasvillisuuden peittämät Pallas- ja Ounastunturit kohoavat laakeina ja säännöllisen pyöreämuotoisina kumpuilevan ja rehevän, eläin- ja kasvilajistoltaan monipuolisen metsätasankoalueen keskellä. Pallastunturit

päivänpaisteessa yli loistavan valkoisten tunturihuippujen.

Levi- (531 m), Kätkä-, ja Pyhätunturi ovat kumpumaisia tuntureita, joiden välisessä laaksossa on saamelaiden pyhä Immeljärvi ja Sirkan kylä. Levitunturin matkailu sai alkunsa samalla tavalla kuin Ylläkselläkin: ensimmäiset tunturihiihtäjät saapuivat 1930-luvun puolivälissä, majoittuen kylän maalaistaloihin. Talvella 1937 Sirkan kylän taloissa oli tarjolla jo 60 petipaikkaa, ja kylän väelle järjestettiin kurssitusta "ruoanlaitossa ja vieraiden kohtelussa". Matkailun voi päätellä tarjonnan luontalistaloudessa eläneen, melko syrjäisen maalaistalokylän asukkaille hyviä lisäansioita, koska matkailupalvelutoiminta kasvoi tyhjästä vuodessa parissa ja sen parantamiseen haettiin asiantuntevaa oppia.

Matkailijayhdistyksen Kittilän paikallisosasto perustettiin maaliskuussa 1937. Se organisoivat kotimajoitusta ja järjesti ensitöikseen Metsähallituksen Jolhikon kämpästä Aakenusjoen varresta majoitustilaa 20 turistille. Osasto hankki keräysvaroin Levitunturille lipputangon ja siniristilipun, ja jo juhannuksena 1937 voitiin kokoontua Levin laelle Lotta Svärdin Kittilän osaston järjestämään lippujuhlaan. Aavasaksalta alkanut aurinkojuhlaperinne sai itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä uudenlaisia isänmaallisuuden ja poliittisuuden sävyjä⁸

kuuluvat Suomen kansallismaisemiin.

Giuseppe Acerbi on kuvannut Keimiötunturin laelta avautuvien erämaanäkymien yleispiirteitä kesäkuussa 1799, todeten että maisemat eivät ole niinkään maalaustaiteen näkökulmasta katsottuna viehättävät, mutta maantieteellisesti kiinnostavat, luonnontilaisessa koskemattomuudessaan paikoitellen jopa ankeat ja pelottavat:

Huipulta aukeni meille hyvin laaja ja sanoisin ankaralla tavalla maalauksellinen näköala. Idässä ja lännessä levittäytyi monenlaisten aaltoilevien kukkuloiden muodostama maisema. Ne melkein yhtyivät toisiinsa, niin että tuskin saattoi erottaa niiden reunoja ja ääriivivoja.

⁸ Hautajärvi, 2014, s. 163-164

Pohjoispuolta hallitsee Pallastunturi... Eteläpuolella levittäytyy valtava taulu, jota kehystävät kaukana kohoavat vaarat. Ne tuntuvat sulautuvan taivaaseen ja ovat kuin siroteltuina lukemattomien järvien väliin, joita pensaiden peittämät maakielekkeet erottavat toisistaan. Seutu on suurimmaksi osaksi rämettä, viljelemätöntä ja asumatonta. Tämä näkymä on autio ja surumielinen niin kuin väestön oma mielenlaatu.

Kesällä 1838 M. A. Castrenin matkaseurue pysähtyi Pallastunturilla, nimittäen sitä suurenmoiseksi monikupoliseksi jättiläistemppeleksi.

Kirjallisuusasiantuntijaryhmä lisäsi Suomen koululaisten lukukirjana toimineeseen, vuonna 1944 ilmestyneeseen Maamme kirjan 47. painokseen uusia kansallismaisemia ja valtion luonnonsuojelualueita. Lappia pääsi teokseen edustamaan Pallastunturi, "isänmaan luonnon rauhoitettu pyhättö". Ulkomaisten matkajien julkaisemat kuvaukset tekivät Pallasta tunnetuksi, mutta todennäköisesti myös

Maamme kirjan kaunis ja ihannoiva luontokuvaus edesauttoi osaltaan tämän tunturialueen mieltämistä kansallismaisemaksi.⁹

4. Pororaito lähdössä Pallastunturin matkailuhotellin pihalta 1938, Soldan MFHK.

Matkailun jälleenrakennusta, matkailijayhdistys ja valtio rakentavat Lappiin

Matkailun osalta jälleenrakennusvaihe oli Lapin läänissä pitkä, sillä vasta 1960-luvun alussa saavutettiin majoituspaikkamäärissä 1930-luvun lopun taso. Kuten sotaa edeltävänä aikana, matkailurakennukset tehtiin valtion varoin, ja ylläpidosta vastasi Suomen Matkailijayhdistys. Valtio rakensi Lapin läänin Ivalon, Vuotson, Kilpisjärven, Inarin, Utsjoen ja Hetan matkailumajat, ja toteutti myöhemmin useita laajennuksia. Valtio rakensi vielä vuonna 1984 uuden hotellin Hettaan.

Suomen Matkailijayhdistys rakennutti itse Lapin läänin Pohjanhovin ja Pallastunturin hotellit, Kilpisjärven retkeilykeskuksen ja Kaunispään tilapäisluonteisen alamajan. Ounasvaaran hiihtomajan yhdistys rakensi yhdessä Ounasvaaran Hiihtoseuran kanssa.

Matkailijayhdistys, vuodesta 1966 Suomen Matkailuliitto, omisti ja ylläpiti Lapissa eri aikoina myös joitakin muita matkailurakennuksia. Se teetti kiinteistöihinsä laajennuksia ja rakennutti vielä vuonna 1982 Hotelli Ivalon sodassa tuhoutuneen, Vähäkallion suunnitteleman matkailumajan paikalle.

Laajennuksia ja peruskorjauksia sekä Ivalon ja Hetan 1980-luvun hotelleja lukuun ottamatta valtion ja Matkailijayhdistyksen sodanjälkeinen matkailurakennusten rakennuttaminen Lapin läänissä ajoittui vuosille 1945-1963, painottuen 1940-luvun lopulle. Kyse oli sodassa tuhoutuneiden kiinteistöjen jälleenrakentamisesta, lukuun ottamatta Kilpisjärven, Utsjoen, Hetan ja Ounasvaaran rakennuksia, jotka kaikki olivat uusia kohteita.¹⁰

⁹ Hautajärvi, 2014, s. 169

¹⁰ Hautajärvi, 2014, s. 193-194

2.2. Arkkitehti Jouko Ylihannu

Viipurissa syntynyt Jouko Ylihannu (1912-1987) muutti opintojen vuoksi Helsinkiin ja valmistui v. 1937 arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta. Valmistuttuaan hänellä oli useita lyhyehköjä työsuhteita eri tahojen kanssa. Vuosina 1945-1954 hän toimi Suomen Matkailijayhdistyksen SMY:n ja Matkaravinto Oy:n arkkitehtina, minkä myötä matkailurakennusten kuten juna-asemien ja majoitusrakennusten suunnittelu ja niiden peruskorjausten suunnittelu nousivat keskeisiksi teemoiksi Ylihannun uralla.¹¹

Jouko Ylihannu suunnitteli useimmat sodan jälleenrakennuskauden aikana 1940-1960-luvuilla Lappiin rakennetut matkailurakennukset. SMY:n arkkitehtina hän suunnitteli mm. Pallastunturin, Ivalon, Inarin, Utsjoen ja Hetan matkailumajat, Ounasvaaran ja Ylläksen hiihtomajat sekä laati Pohjanhovin työpiirustukset.

Vuodesta 1954 aina 1970-luvun lopulle Ylihannu toimi Kulutusosuuskuntien Keskusliitossa (KK) arkkitehtiosaston päällikkönä ja työskenteli samalla myös omassa toimistossaan. Matkailurakennusten kuten matkailumajojen, hotellien, loma-asuntojen ja rantasaunojen ohella Ylihannun laajaan ja monipuoliseen tuotantoon kuuluu mm. asuinrakennuksia, liike- ja toimistorakennuksia, tavarataloja, kouluja, huoltoasemia ja teollisuusrakennuksia. Lisäksi hän suunnitteli hautausmaita ja teki sisustus- ja kalustesuunnitelmia.¹²

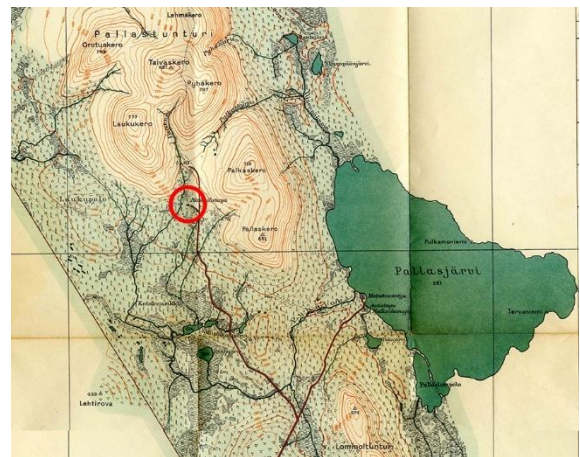
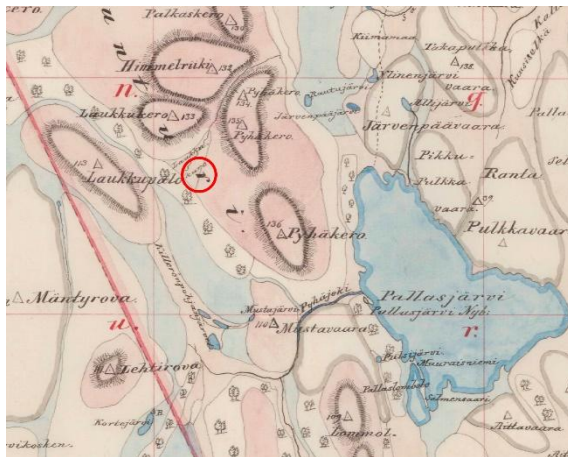

5. Jouko Ylihannu. Ote SMY:n henkilöllisyystodistuksesta. MFA.

¹¹ Arkkitehtuurimuseo, n.d.

¹² Hautajärvi, 2014, s. 195-196

2.3. Rakennuspaikan historia

6. Vasemmalla Pallastunturit P.W. Aurénin kartan mukaan 1861 (Kansallisarkisto). Vuoden 1936 karttaotteessa näkyy alkuperäisen, funkkistyyllisen matkailuhotellin sijainti tunturijonon juurella.

Jo 1910-luvulla luonnon aseman nähtiin olevan uhattuna Suomessa lisääntyneen kaupan, teollisuuden ja muun liikkeen takia, minkä vuoksi ehdotettiin luonnonsuojelualueiden perustamista eri puolille maata. Yhdeksi kohteeksi ehdotettiin Pallastunturin seutuja, jossa luonto oli vielä säilynyt suhteellisen koskemattomana ja vailla suurempaa ihmisen vaikutusta.¹³ Pallas-Ounastunturin kansallispuisto perustettiin kuitenkin vasta vuonna 1938 sen ollessa Suomen ensimmäisiä kansallispuistoja.¹⁴

Pallastuntureiden alue on ollut matkailijoiden suosiossa erityisesti 1930-luvulta lähtien, jolloin Lapin matkailu kasvatti suosiotaan. Vuonna 1934 Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitto SNLL ryhtyi pitämään Pallaksella tunturihihtokursseja ja rakennutti Pallastunturin rinteeseen Suomen ensimmäisen tunturihihtomajan, jossa oli 22 vuodepaikkaa. Samana vuonna viitoitettiin Pallastunturin ja Hetan välinen vaellusreitti. Matkailijoiden yöpymistarpeita palvelivat Pallasjärven rannalla olevat metsänvartijan virkatalo ja matkailumajaksi muutettu Pallasjärven tilan vanha päärakennus, jossa oli kymmenkunta

vuodepaikkaa. Vuonna 1937 Pallaksella avattiin slalom- eli pujotteluhihtorinne. Hiihtohissejä ei vielä tuolloin ollut, vaan rinteeseen mentiin omin voin tai poron vetämänä. Pallaksesta tuli yksi suosituimmista tunturihihtokohteista.¹⁵

Suomen Matkailijayhdistys SMY ryhtyi 1930-luvulla yhteistyössä valtion kanssa kehittämään Lapin matkailua ja mm. rakennutti alueelle useita yöpymispaikkoja hallituksen ja eduskunnan myöntämällä obligaatiolainalla. Yksi kohteista oli Suomen ensimmäinen tunturihotelli Pallaksella, jonne avattiin matkailijoiden käyttöön funkkistyylinen Pallastunturin matkailuhotelli maaliskuussa 1938.¹⁶ Funkkishotelli oli alun perin tarkoitus sijoittaa Pallasjärven rantaan, mutta talvimatkailun suosion kasvun myötä hotelli haluttiin sijoittaa tunturiin etelärinteeseen lähelle tunturijonon korkeinta lakea eli Taivaskeroa (809 m). Matkailuhotelli oli Suomen talvimatkailun ylpeydenaihe, jonka suunnitelmia esiteltiin vuoden 1937 Pariisin maailmannäyttelyssä Suomen osastolla.¹⁷

Rakennuspaikalle ei ollut olemassa tietä, joten ennen hotellin rakennustöiden alkua SMY joutui kunnostamaan keskeneräistä valtion ja

¹³ Suomalainen, 1912, s. 18

¹⁴ Latja, 2022, s. 9-10

¹⁵ Hautajärvi, 2014, s. 157, 170-171

¹⁶ Suomen Matkailu 2/1938, s. 16-18 & Partanen, 2009, s. 16

¹⁷ Hautajärvi, 2014, s. 174

Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen rakennuttamaa tietä ja lisäksi rakentamaan n. 7 km uutta tietä omalla kustannuksellaan. Tie saatiin kesällä 1936 siinä määrin kelvolliseen kuntoon, että rakennustarpeita voitiin alkaa kuljettaa hotellin työmaalle. Ajokelpoinen tie valmistui vasta myöhemmin, joten aluksi hotellin vieraat kuljetettiin Muonion kirkonkylältä hotellille yhdistetyllä linja-auto- ja porokyydillä tai lumikiitäjällä.

Hotellin pääpiirustukset laati rakennushallituksen pääjohtaja, arkkitehti Väinö Vähäkallio ja työpiirustukset arkkitehti Aulis E. Hämäläinen. Seinät muurattiin sementtitiilestä, jotka valmistettiin omassa tiilitehtaassa lähistöllä. Hotellin keskuslämmityksellä, sähkövalolla ja puhelimella varustetussa päärakennuksessa oli ajan mittapuun mukaan modernit majoitushuoneet n. 150 hengelle sekä yhteisiä oleskelu- ja ruokailutiloja, useita suihku- ja kylpyhuoneita sekä kuivaushuoneet vaatteille. Lisäksi hotelliin kuului puinen saunarakennus ja useita ulkorakennuksia sekä oma sähkölaitos. Käyttövesi nostettiin sähköpumpuilla Vatikurun tunturipurosta.¹⁸ Myös hotellin sisustus oli suunniteltu huolellisesti. Sisätiloissa käytettiin Alvar Aallon suunnittelempia huonekaluja, Aino Aallon kankaita ja Paavo Tynellin valaisimia, jotka sopivat hotellin funktionalistiseen arkkitehtuuriin.¹⁹

Hotelli Pallaksella yöpyi ensimmäisenä toimintavuotena lähes 7500 vierailijaa. Vuonna 1943 yöpymisiä oli peräti 31 500 kappaletta, joista suurin osa oli lomailevia saksalaisia upseereja.²⁰ Funkkishotelli oli valmistuessaan Suomen suurimpia matkailuhotelleja ja se miellettiin erityisesti muotitietoisten ja varakkaiden lomanviettopaikaksi.²¹

Loisteliaan funkkishotellin aika jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä saksalaiset sotilaat tuhosivat hotellin sivurakennuksineen täydellisesti Lapin sodassa loppuvuonna 1944

vetäytyessään Lapista. Suomen matkailijayhdistys SMY kärsi sodan vuoksi miljoonien markkojen taloudelliset tappiot, sillä sen Lapin matkailumajat ja -hotellit tuhoutuivat täydellisesti välirauhaa seuranneiden tapahtumien myötä.²² Suuri osa Hotelli Pallaksen irtaimistosta ehdittiin kuljettaa turvaan Ruotsin Matkailijayhdistyksen varastoihin ennen hotellin räjäyttämistä.²³

Funkkishotellin rakennuspaikan voi yhä havaita maastossa, sillä paikalta löytyy jäänteitä hotellin rakennusmateriaaleista.

7. Pallaksen matkailuhotelli oli Suomen ensimmäinen tunturihotelli. Kuva: MVHK, 1938.

8. Funkkishotellin sisätilojen sisustuksessa käytettiin mm. Alvar Aallon huonekaluja ja Paavo Tynellin valaisimia. Kuva: MVHK, 1938.

¹⁸ Suomen Matkailu 2/1938, s. 16-18 & Matkailumajat ja liikennereitit, 1939

¹⁹ Uotila, 2020

²⁰ Partanen, 2009, s. 18

²¹ Hautajärvi, 2014, s. 175

²² "Sota tuhosi 17 Suomen Matkailijayhdistyksen toimipaikkaa", 1944

²³ Partanen, 2009, s. 20

3. RAKENNUSHISTORIA

3.1. Hankkeen lähtökohdat

Lapin sodassa tuhoutunutta modernia kivirakenteista funkkishotellia arvosteltiin *Suomen Matkailu* -lehden numerossa 2/1946 paikalleen sopimattomaksi ilmeettömäksi betonikolossiksi, jonka sisustus oli kalsea ja asiallinen. Funkkishotellin koettiin olleen liian hienosteleva, ylellinen ja kallis. Myös hotellin sijaintia ylärinteessä moitittiin tuulisuuden ja tuiskulumen tukkimien teiden vuoksi.

Sodan jälkeisinä pula-aikana elämään oli alettu suhtautua aiempaa maanläheisemmin, ja myös arkkitehtuurin ja sisustussuunnittelun tyylivirtaukset olivat ajan kuluessa muuttuneet. Funkkishotellin korvaavasta yöpymispaikasta haluttiin rakentaa aiempaa kodikkaampi, lämminhenkisempi ja kansanomaisempi matkailumaja.

Pallaksen uuden matkailumajan suunnittelu aloitettiin vuonna 1946. Hirsirakenteisen matkailumajan suunnitelmapiirustukset laati Suomen Matkailijayhdistyksen SMY:n arkkitehti Jouko Ylihannu. Arkkitehti Paavo Lehtinen ja arkkitehtiylioppilas Erkki Helamaa toimivat avustajina.²⁴

Ylihannun laatimissa ensimmäisissä luonnoksissa matkailumajaan ehdotettiin luonnonkivestä tehtäviä osia. Sodan jälkeen Suomessa vallitsi puute rakennustarvikkeista ja etenkin tiilistä, minkä vuoksi hirsi lienee ollut luonnollinen valinta Pallaksen matkailumajan rakennusmateriaaliksi. Lisäksi materiaalivalinnassa haluttiin käyttää Peräpohjan rakennusperinteeseen ja tunturimaastoon sopivaa rakennusmateriaalia.²⁵

Hirsien hankkimiseksi Pallasjärven rannalle perustettiin tukkityömaa ja kesällä 1947 tulevan matkailumajan rakennuspaikan lähelle rakennettiin tukkikämppä saunoineen rakentajia varten. Talkootöissä saatiin apua Teknillisen korkeakoulun arkkitehtipiskelijoilta.

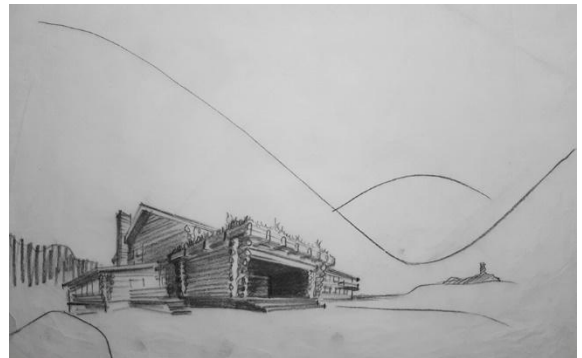
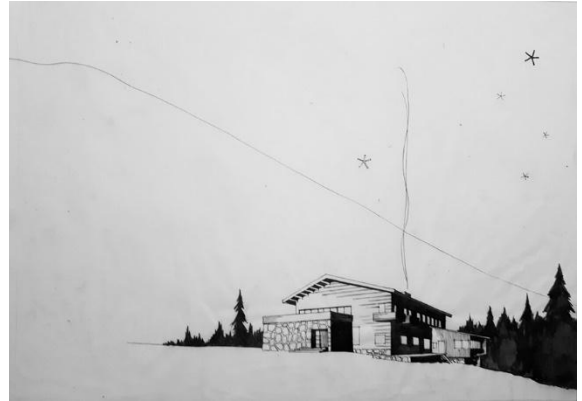
Matkailumajan rakentaminen rahoitettiin Suomen Matkailijayhdistyksen saamalla sotakorvauksilla sekä yrityksiltä ja yksityishenkilöiltä kerätyillä lahjoitusvaroilla ja rakennustarvikkeilla. Myös urakoitsijat tekivät osan työstä talkoohengessä ja tavarantoimittajat lahjoittivat rakennusmateriaaleja.²⁶

²⁴ Hautajärvi, 2014, s. 202

²⁵ Hautajärvi, 2014, s. 202-203

²⁶ Hautajärvi, 2014, s. 201-202

9. Jouko Ylihannun luonnoksia Pallaksen matkailumajasta vuodelta 1946. Ensimmäisissä luonnoksissa rakennukseen on esitetty kivirakenteisia osia. Matkailumajan päärakennusmateriaaliksi valikoitui lopulta paikallinen hirsi. MFA.

3.2. Matkailumajan rakennussuunnitelmat

10. Pallaksen uusi hirsirunkoinen matkailumaja v. 1948. Matalaan siipeen sijoitettiin hotellin ruokasali ja kaksikerroksiseen päärakennukseen majoitushuoneet. Rakennuksen pääsisäänkäynti on katetussa syvennyksessä, jonka katolla oli turvekatto. Kuva: MFA.

Tuhoutuneen funkkishotellin korvaajaksi Pallastunturin matkailijoita varten suunniteltiin uusi olemukseltaan vaatimattomampi matkailumaja, joka sijoitettiin n. 800 metriä funkkishotellin sijaintia alemmas rinteeseen puurajan tuntumaan.²⁷

Uuden matkailumajan arkkitehtuuri sai vaikutteita kansallisromanttisesta tyylistä sekä lappilaisista ja saamelaisista perinteistä.²⁸ Arkkitehti Jouko Ylihannu oli lisäksi tutustunut tuon ajan norjalaisiin, vailla ylimääraisä mukavuuksia ja yllisyyttä oleviin hirs- ja puurakenteisiin matkailumajoihin, joiden tunnelmaa hän piti erittäin viihtyisänä.²⁹

Uusi Pallaksen matkailumaja muodostettiin kapeahkosta kaksikerroksisesta majoitusrakennuksesta ja siihen liittyvästä

yksikerroksisesta ravintolasiivestä. Katettu pääsisäänkäynti lippupidikkeineen sijoitettiin majoitusrakennuksen vasempaan laitaan. Pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva eteistila johdatti tulijan alahalliin, josta oli kulku sekä päärakennuksen majoitushuoneisiin että ravintolasiiven suureen ruokasaliin.

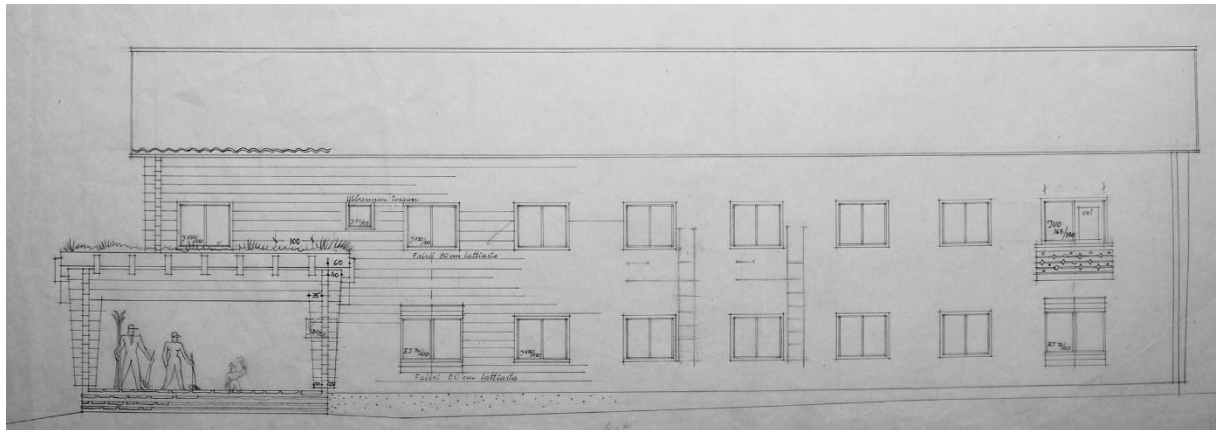
Rakennus tehtiin sahatuista hirsistä, joiden nurkkasalvokset viistettiin ylhäältä päin kapeneviksi. Nurkat jätettiin pitkiksi. Hotellin julkisivut jätettiin paljaalle hirsipinnalle ja harjakatto ladottiin punaisista kattotiilistä. Ravintolasiiven ja sisäänkäyntikatoksen katolle tehtiin turvekatto. Betonisen sokkelin pinnassa käytettiin liuskekiveä, samoin kuin valkoiseksi rapatussa, koivun runkoa muistuttavassa, savupiipussa. Ikkunat olivat kolmilasisia.³⁰

²⁷ Hautajärvi, 2014, s. 202

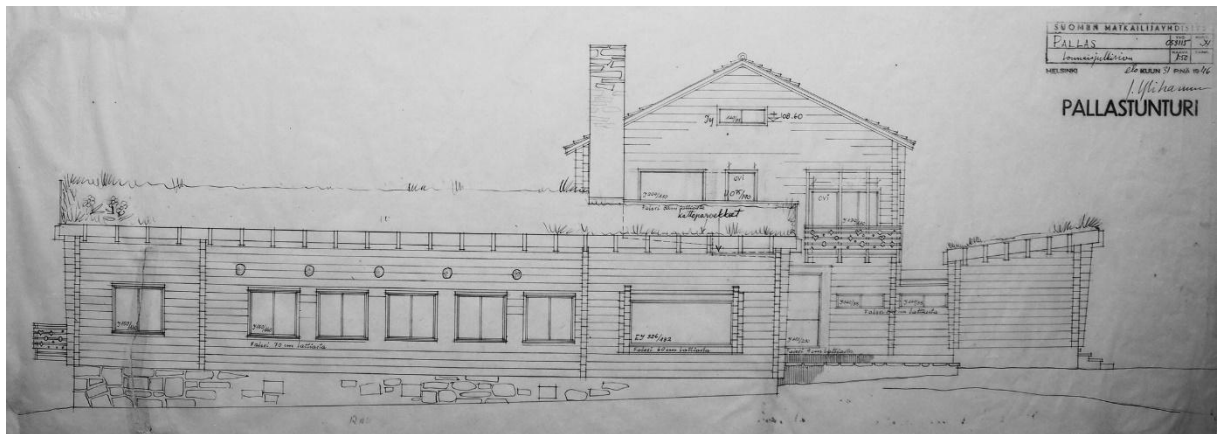
²⁸ Uotila, 2020

²⁹ Hautajärvi, 2014, s. 212

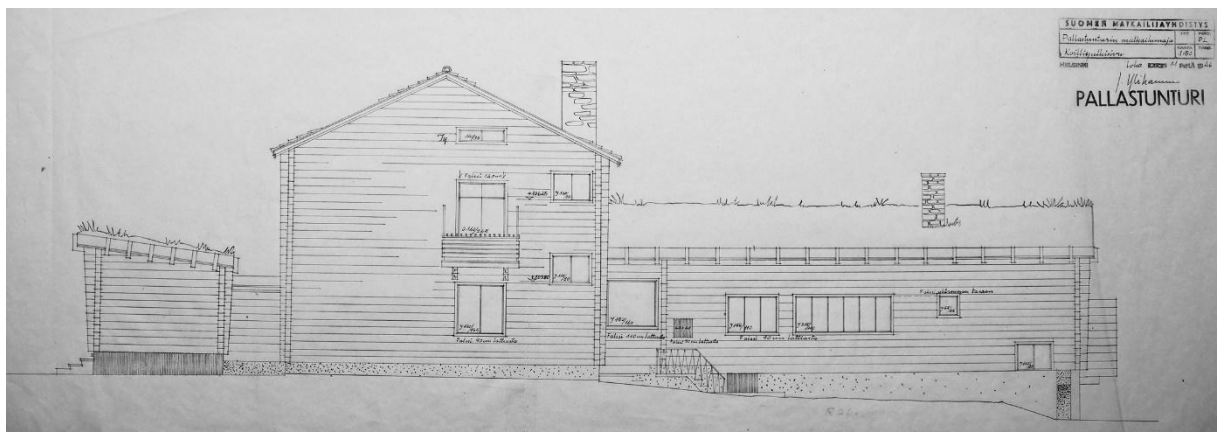
³⁰ Hautajärvi, 2014, s. 202-203

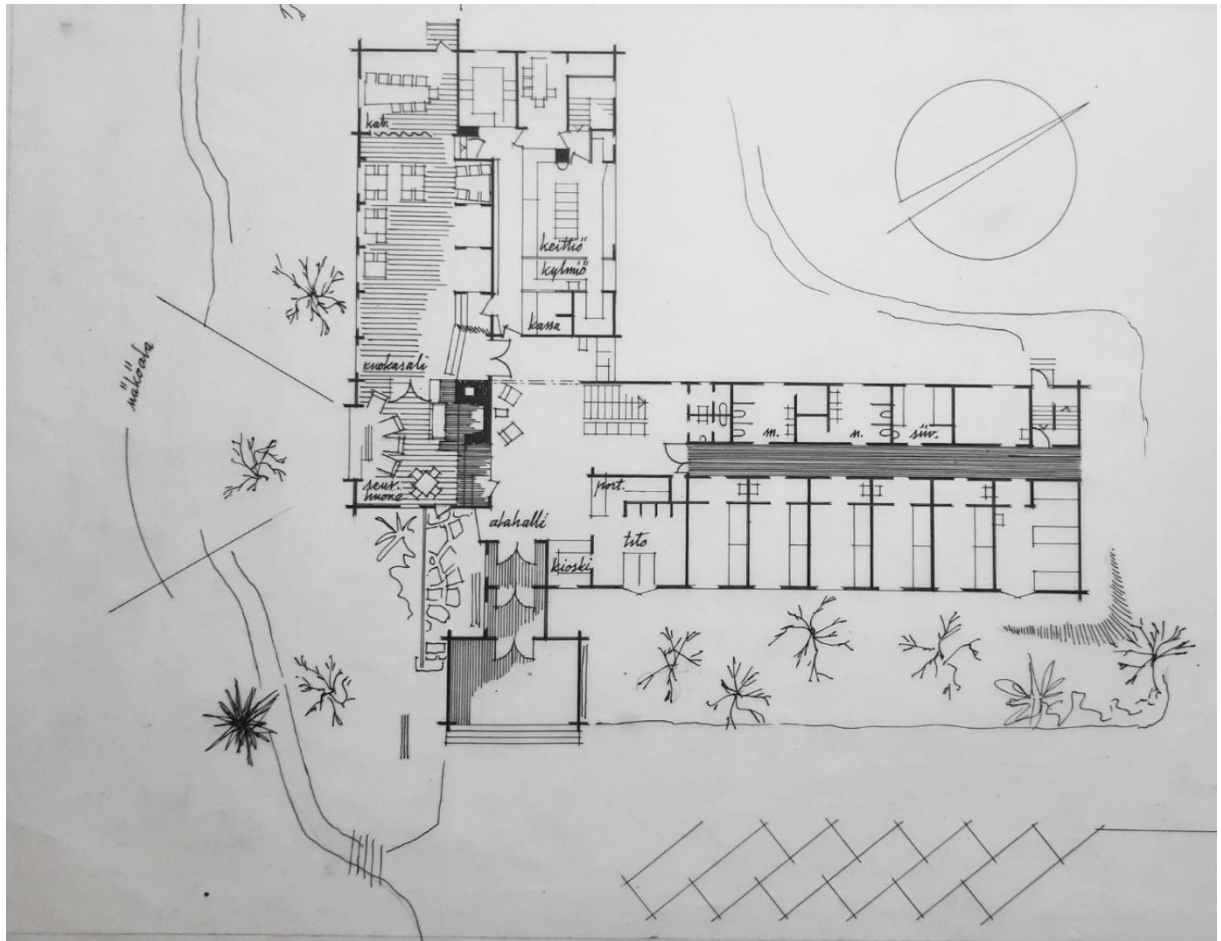
11. Pallaksen matkailumajan julkisivu kaakkoon. Pääsisäänkäynnin katolle tehtiin turvekatto. Jouko Ylihannu 1946. MFA.

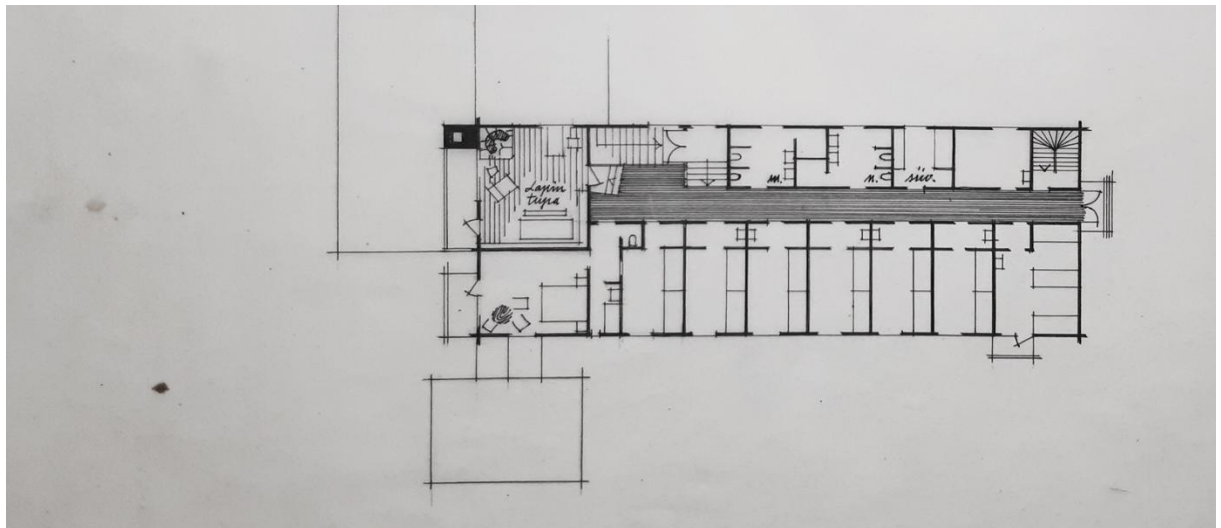
12. Julkisivu lounaaseen. Etualalla on yksikerroksinen ravintolaosa ja taustalla kaksikerroksinen päärakennus. Ravintolaosan ja sisäänkäyntikatoksen päällä oli turvakatto. Jouko Ylihannu 1946. MFA.

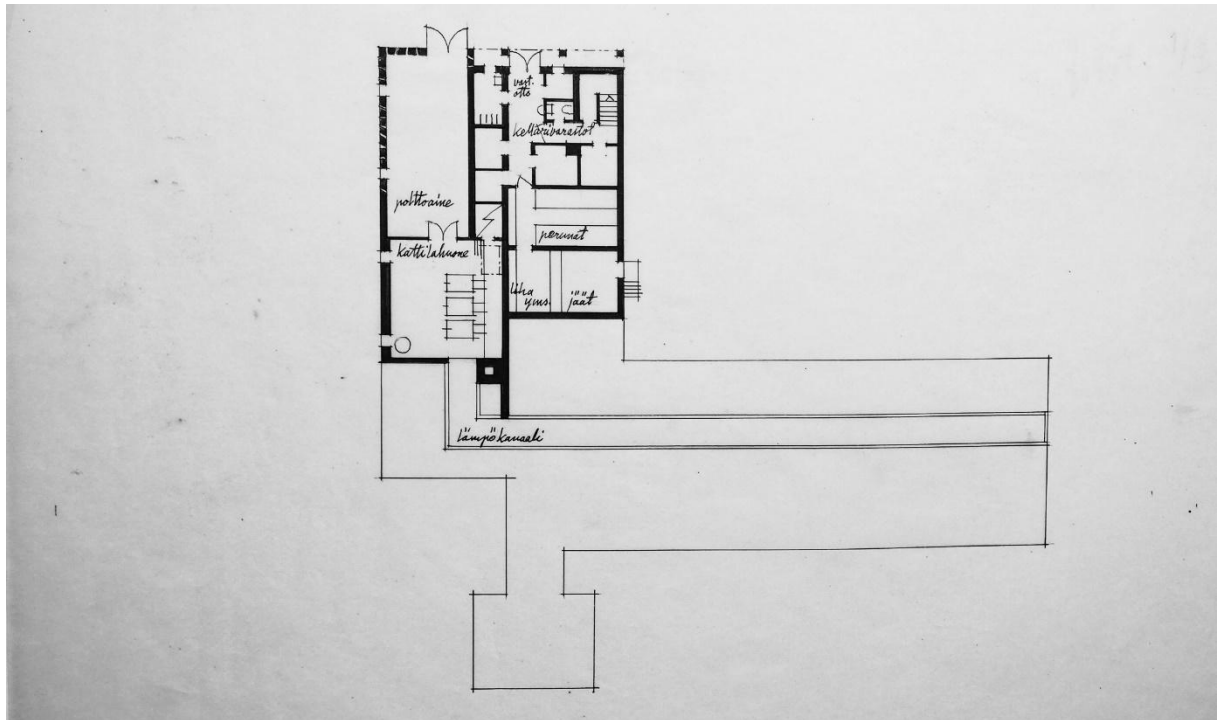
13. Julkisivu koilliseen. Jouko Ylihannu 1946. MFA.

14. Pohjapiirustusluonnos, 1. kerros. Alahallin kautta kuljettiin kuvassa vasemmalla olevaan ravintolaosaan ja oikealla oleviin majoitustiloihin. MFA.

15. Pohjapiirustusluonnos, päärakennuksen 2. kerros. Kulmassa sijaitsi Lapin tupa. MFA.

16. Ravintolaosan alla oli kellarikerros, jossa oli ravintolan varastotiloja, kattilahuone ja halkovarasto. Lämpökanaali kuljetti lämpöä päärakennukseen. MFA.

Elokuussa 1947 rakennustyöt olivat jo hyvässä vauhdissa, ja uuden hotellin arvioitiin voivan ottaa vastaan ensimmäiset majoittujat seuraavan vuoden maaliskuussa hiihtokauden alkaessa.³¹ Matkailumajan mukavuuksiin kuuluivat keskuslämmitys, sähkövalaistus ja lämmin vesi, joka johdettiin Vatikurun tunturipurosta. Majoitushuoneissa oli yhteensä 34 vuodetta, mutta sesonkiaikana vuoteiden määrä saatiin kaksinkertaistettua Jouko Ylihannun kehittämän kerrosvuoderatkaisun avulla.³² Majoitushuoneissa oli oma pesuallas, ja molempiin majoituskerroksiin sijoitettiin käytävälle yhteiset wc- ja suihkuhuoneet. Rakennuksessa oli myös kuivaushuoneet vaatteille ja kengille. Hotellissa majoittuneet matkailijat kuvailivat huoneita mukaviksi ja hotellin tunnelmaa kotoisaksi ja lämpimäksi ja arvelivat sen johtuvan juuri hotellin pienuudesta.³³

Sisätilojen seinät jätettiin paljaalle hirsipinnalle ja lattiat olivat maalaamatonta lankkua. Alahallin lattiapinta oli punatiiltä. Katot verhoiltiin puulaudoituksella. Matkailumajan sisustus sai innoituksensa pohjoisen luonnosta sekä saamelaiskulttuurista ja Lapista. Nojatuolien ja sohvien selkämyksille oli levitetty porontaljoja ja seinillä ja alahallin kattokruunuissa oli koristuksena poronsarvia. Lapin tuvassa oli perinteinen saamelaistuvan liuskekivitakka, joka oli muurattu tunturikivistä. Pehmeälinjaiset puiset huonekalut sekä rei'itetyt messinkivalaisimet olivat varta vasten Pallaksen matkailuhotellia varten suunniteltuja. Matkailumajan sisustuksen ja kalustuksen suunnitteli sisustusarkkitehti Lasse Ollinkari, valaisimet olivat muotoilija Paavo Tynellin käsialaa, ja kalusteiden kankaat suunnitteli tekstiilitaiteilija Vappu Niittylä. Muotoilija Kaj Franck suunnitteli matkailumajalle oman saamelaisaiheisen Lappi-nimisen painokankaan, jota käytettiin verhoissa. Franck kuvasi värikkäässä kankaassaan Lapin kasveja ja saamelaisia harjoittamassa perinteisiä elinkeinojaan.³⁴

17. Ruokasali v. 1948. Kuva: MFA.

18. Majoitushuoneen sisustus v. 1948. Kuva: MFA.

19. Parvekkeen kaiteen koristeellisia yksityiskohtia v. 1948. Kuva: MFA.

³¹ "För turisterna på Pallastunturi", 1947

³² Hautajärvi, 2014, s.203

³³ "14 km hästskjuts kostar 1000 mk – renskjuts 1500", 1948

³⁴ Hautajärvi, 2014, s. 202-203, 205

20. Pallaksen matkailumajan ruokasali v. 1949. Kattovalaisimet ovat muotoilija Paavo Tynellin suunnittelemat ja verhot Kaj Franckin Lappi-nimistä painokangasta.. Kuva: Otso Pietinen, MVHK.

21. Lapin tupa majoitusluonnon toisessa kerroksessa. Kuva: MFA.

3.3. Lisämajoitussiivet 1950-luvulla

22. Hotelli Pallasta laajennettiin 1950-luvun puolivälissä yksikerroksisella lisäsiivellä. Alkuperäinen hirsinen päärakennus on kaksikerroksinen. Kuva: Pekka Kyytinen, 1955-1974, MVKK.

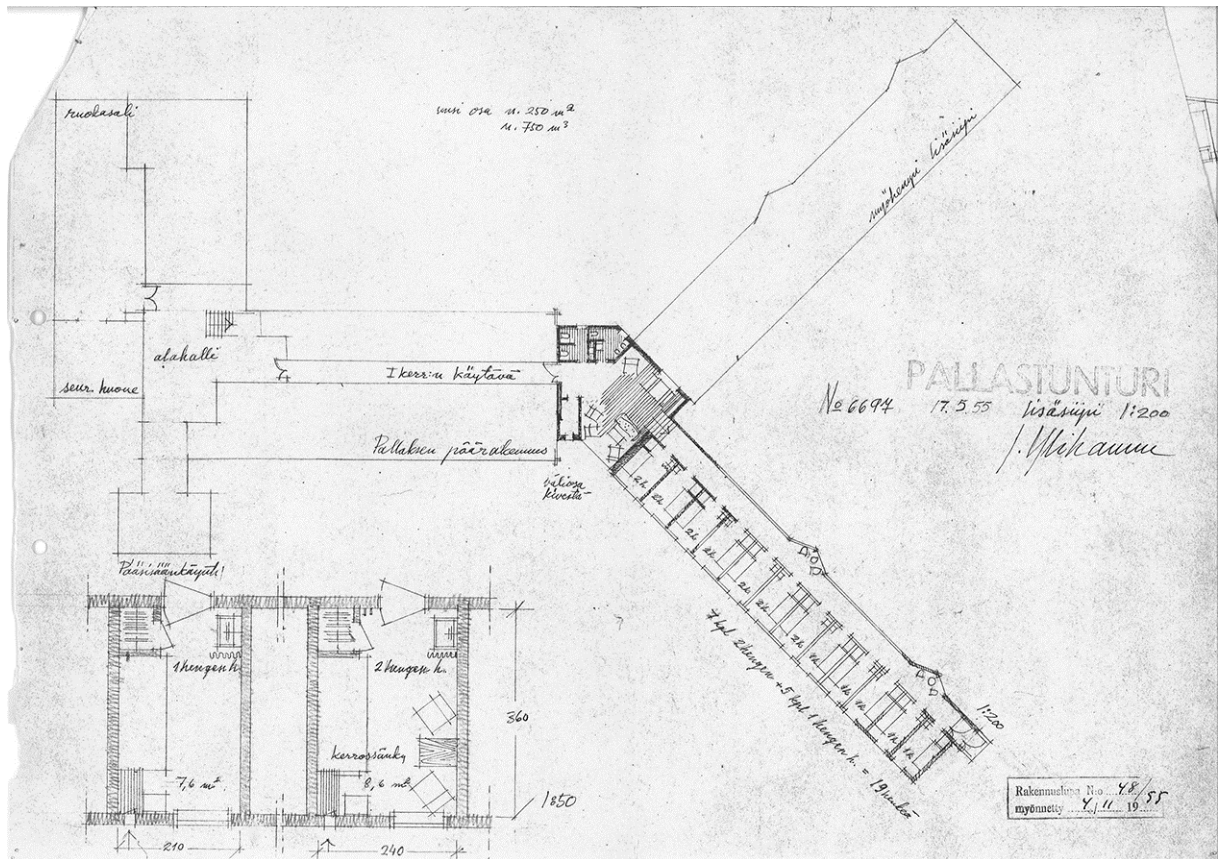
Ensimmäinen lisäsiipi

Jouko Ylihannu laati vuonna 1955 suunnitelmat päärakennuksen jatkoksi rakennettavasta yksikerroksisesta laajennussiivestä, joka liitettiin alkuperäiseen hirsiosaan kivisellä välisosalla. Suorakaiteen muotoisen lisäsiiven pinta-ala oli noin 250 m², ja sinne sijoitettiin seitsemän kahden hengen majoitushuonetta ja viisi yhden hengen huonetta. Lisätilaa saatiin yhteensä 19 henkilölle. Huoneet olivat vaatimattomasti varusteltuja – jokaiseen huoneeseen sijoitettiin sängyn ja naulakon lisäksi oma lavuaari, mutta yhteiskäytössä olevat wc-tilat sijaitsivat väliosan käytävällä. Lisäsiivessä oli kaksi erkeri-ikkunaa, josta oli näkymä tunturien suuntaan. Rakennuslupapiirustuksissa esitettiin varaus myös toisen lisäsiiven rakentamiselle.

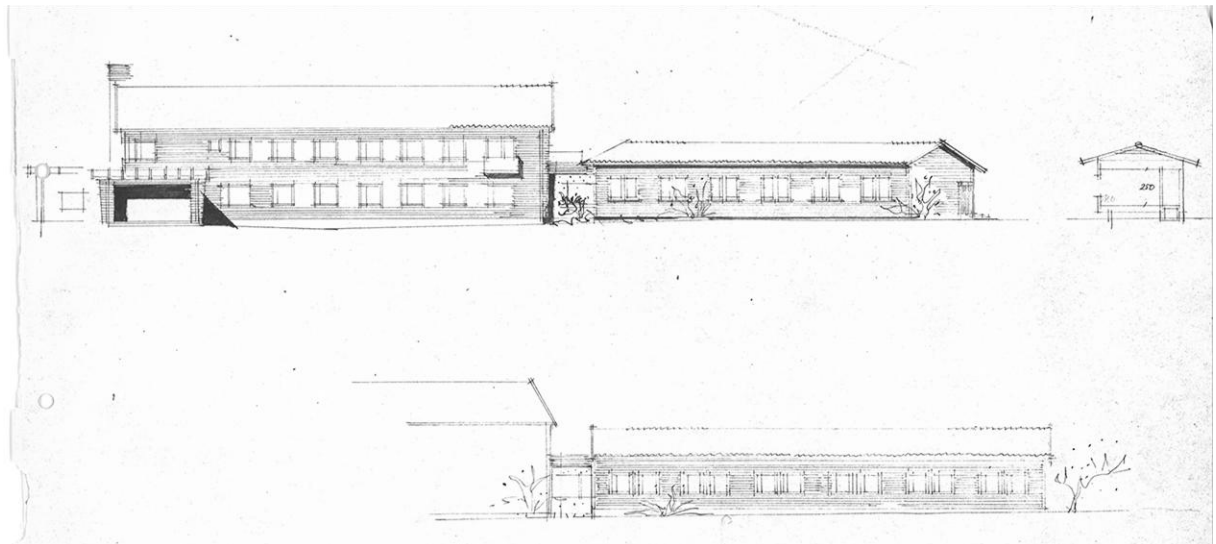
Toinen lisäsiipi

Ylihannu laati tarkemmat suunnitelmat toisesta lisämajoitussiivistä vuonna 1959. Toinen lisäsiipi liitettiin vuonna 1956 valmistuneen lisäsiiven väliosaan, jonka ulkoseinään puhkaistiin kulkuaukko toisen lisäsiiven käytävälle. Toinen lisäsiipi oli jäsentelyltään vastaavanlainen kuin aiemmin rakennettu lisämajoitussiipi, mutta aiemmasta poiketen kahden hengen majoitushuoneissa oli lavuaarin lisäksi myös oma suihku. Toisen lisäsiiven päädyssä sijaitsivat uudet yhteiset wc-tilat sekä takka- ja seurusteluhuone, josta oli käynti ulos. Majoituskäytävän toiselle reunalle oli sijoitettu pienet näytekomerot, joihin perustettiin paikallista kulttuuria esittelevä vitriinimuseo³⁵.

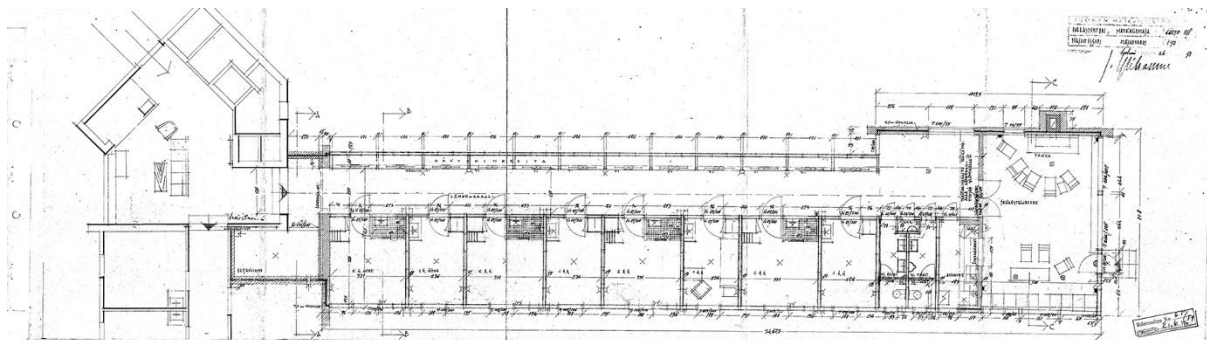
³⁵ Hautajärvi, 2014, s. 212

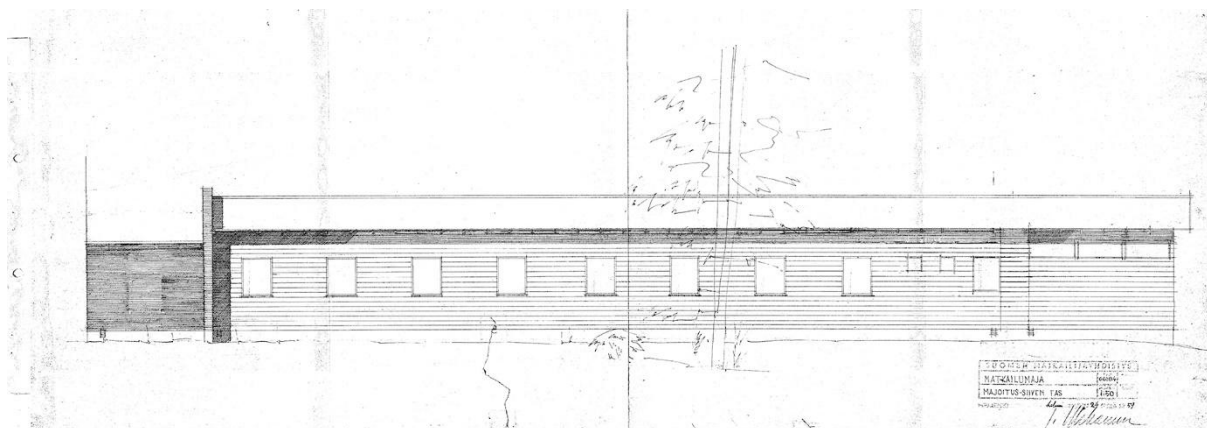
23. Ensimmäinen lisäsiipi. Jouko Yli-Hannun laatima pohjapiirustus matkailumajan laajennuksesta vuodelta 1955. Alkuperäinen rakennusmassa sijoittuu kuvassa vasemmalle ja ensimmäinen lisäsiipi alaoikealle. Piirustukseen on merkitty myös myöhemmin rakennettavaksi suunniteltu lisäsiipi. Yhden ja kahden hengen majoitushuoneet olivat vaatimattomia. RVA.

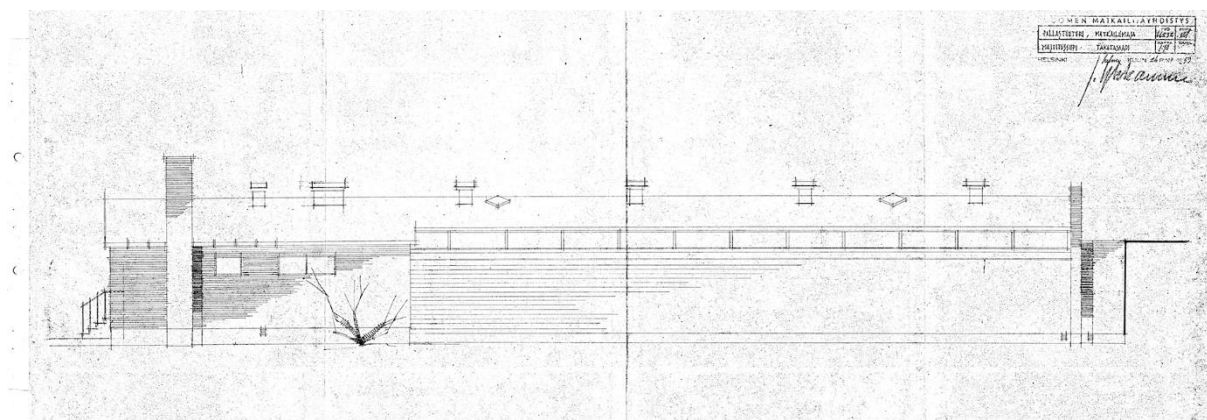
24. Jouko Yli-Hannun laatima julkisivupiirustus ensimmäisestä laajennusosasta, 1955. Alkuperäinen päärakennus on kuvassa vasemmalla oleva kaksikerroksinen rakennusmassa. Yksikerroksinen laajennusosa on oikealla. RVA.

25. Matkailumajan toinen matala lisäsiipi rakennettiin Jouko Yli-Hannun v. 1959 suunnitelmien mukaan. Laajennusosa liitettiin 1950-luvun puolivälissä rakennetun lisäsiiven välisosaan, josta puhkaistiin kulkuyhteys uudelle majoituskäytävälle. Majoitushuoneet sijoitettiin rakennusmassan toiseen reunaan. Kahden hengen huoneissa oli uututena oma suihkutila. RVA.

26. Toisen lisäsiiven julkisivupiirustus majoitushuoneiden puoleiselta sivulta. Jouko Yli-Hannu 1959. RVA.

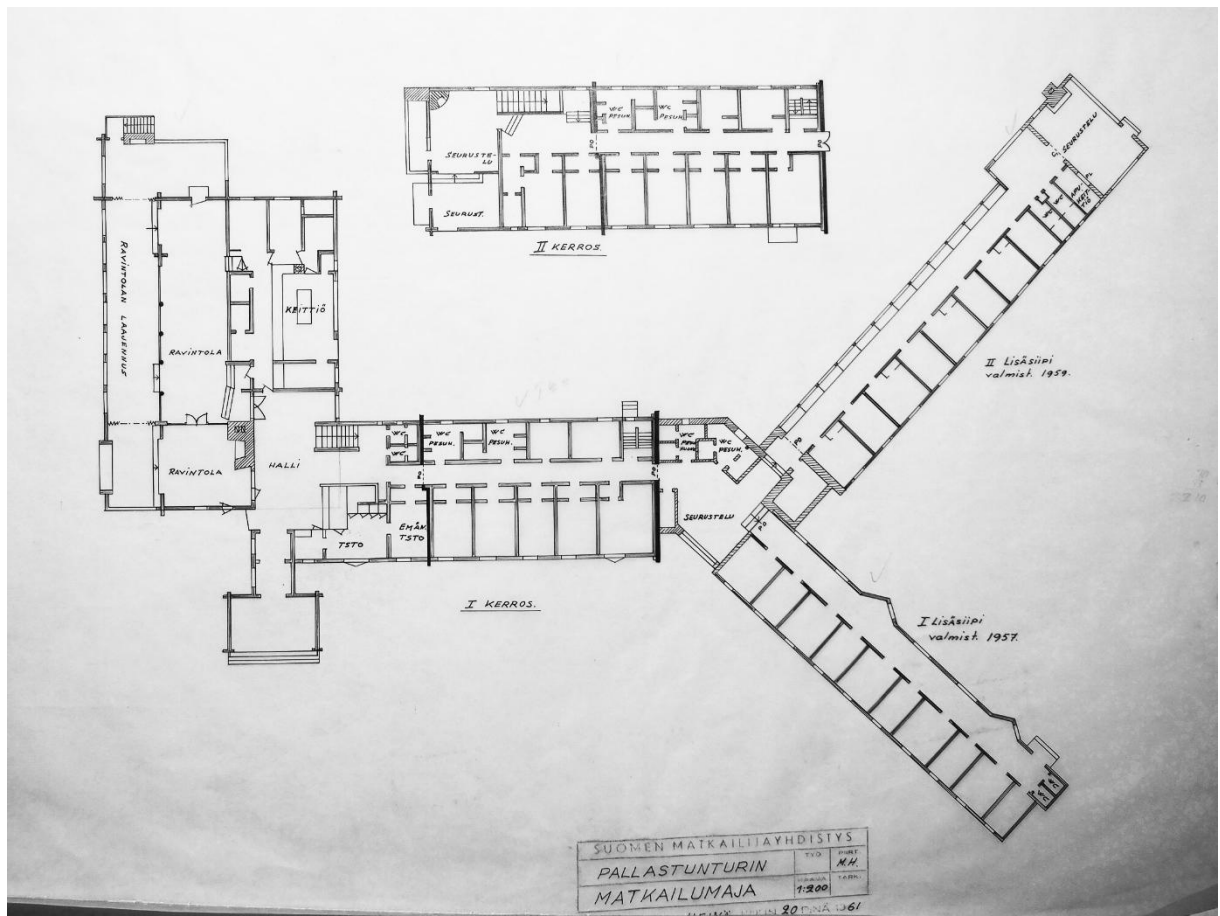

27. Toisen lisäsiiven takajulkisivu yläikkunoineen. Jouko Yli-Hannu 1959. RVA.

3.1. Ravintolaosan laajennus

Keväällä 1957 Jouko Ylihannu laati piirustukset ravintolasalin laajentamiseksi. Ravintolasiipeä levennettiin koko ravintolasalin pituiselta osalta, ja lisäksi päätyyn tehtiin uusi kabinettitila, josta oli kulku ulos. Kabinettiin muurattiin uusi takka savupiippuineen. Ravintolasalin alle rakennettiin osittain maan alla oleva kellari, joka sai valoa sokkelissa olevien pienten ikkunaruutujen välityksellä.

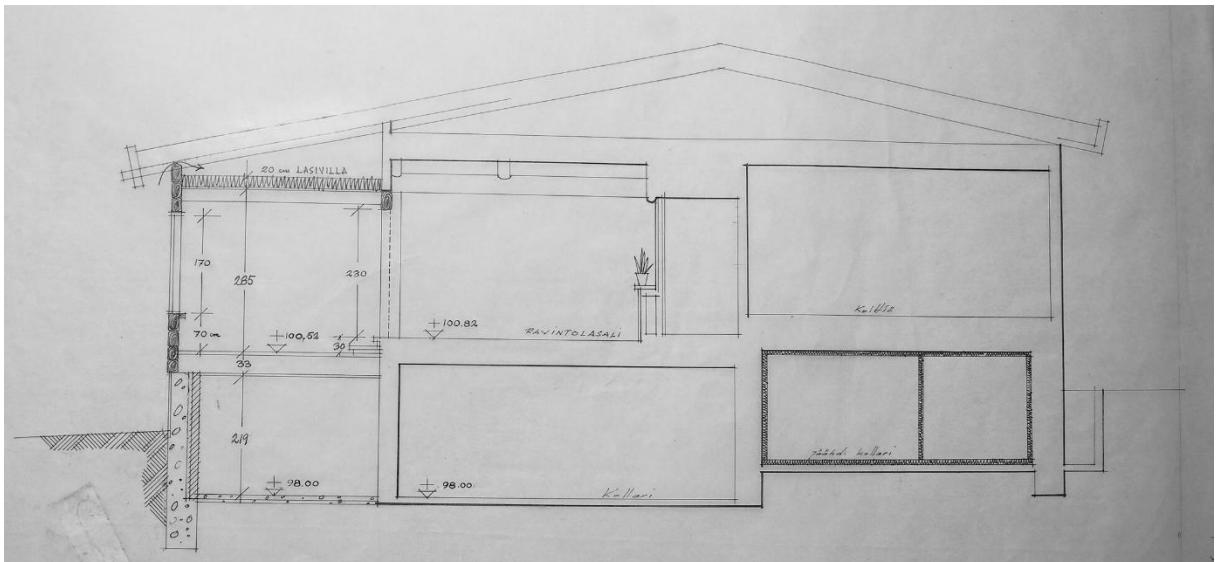
Ravintolasiiven laajennus sovitettiin luontevasti osaksi alkuperäistä ravintolasalia. Myös laajennuksen julkisivu ikkunajakoineen mukaili alkuperäistä.

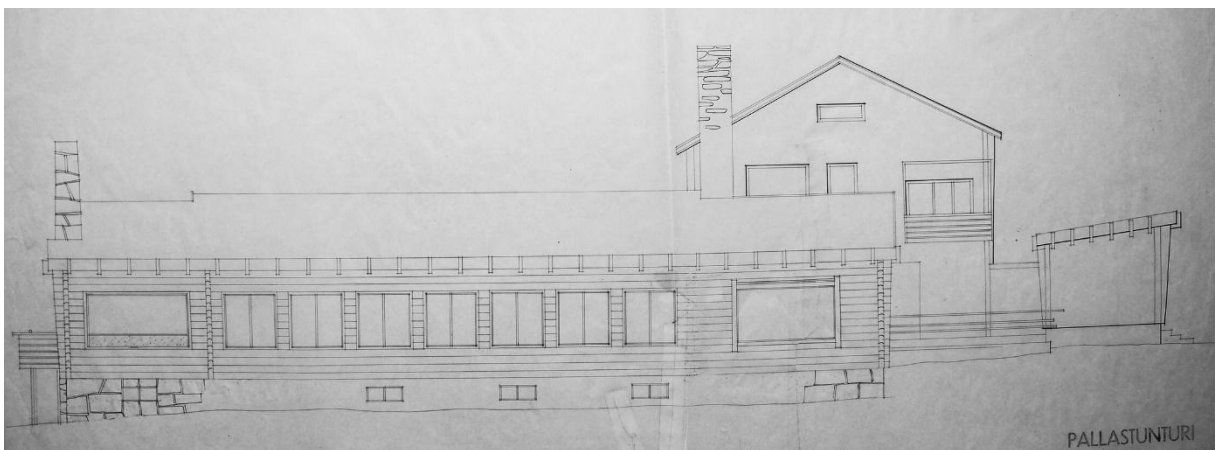
28. Matkailumajan 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset vuodelta 1961. Ravintolasalia laajennettiin Jouko Ylihannun suunnitelmien mukaan. MFA.

29. Pallaksen matkailumaja v. 1961. Ravintolan laajennus erottuu vaaleampana julkisivupintana. MFA.

30. Leikkauspiirustus ravintolaosan kohdalta vuodelta 1961. MFA

31. Ravintolaosan julkisivupiirustus vuodelta 1961. MFA.

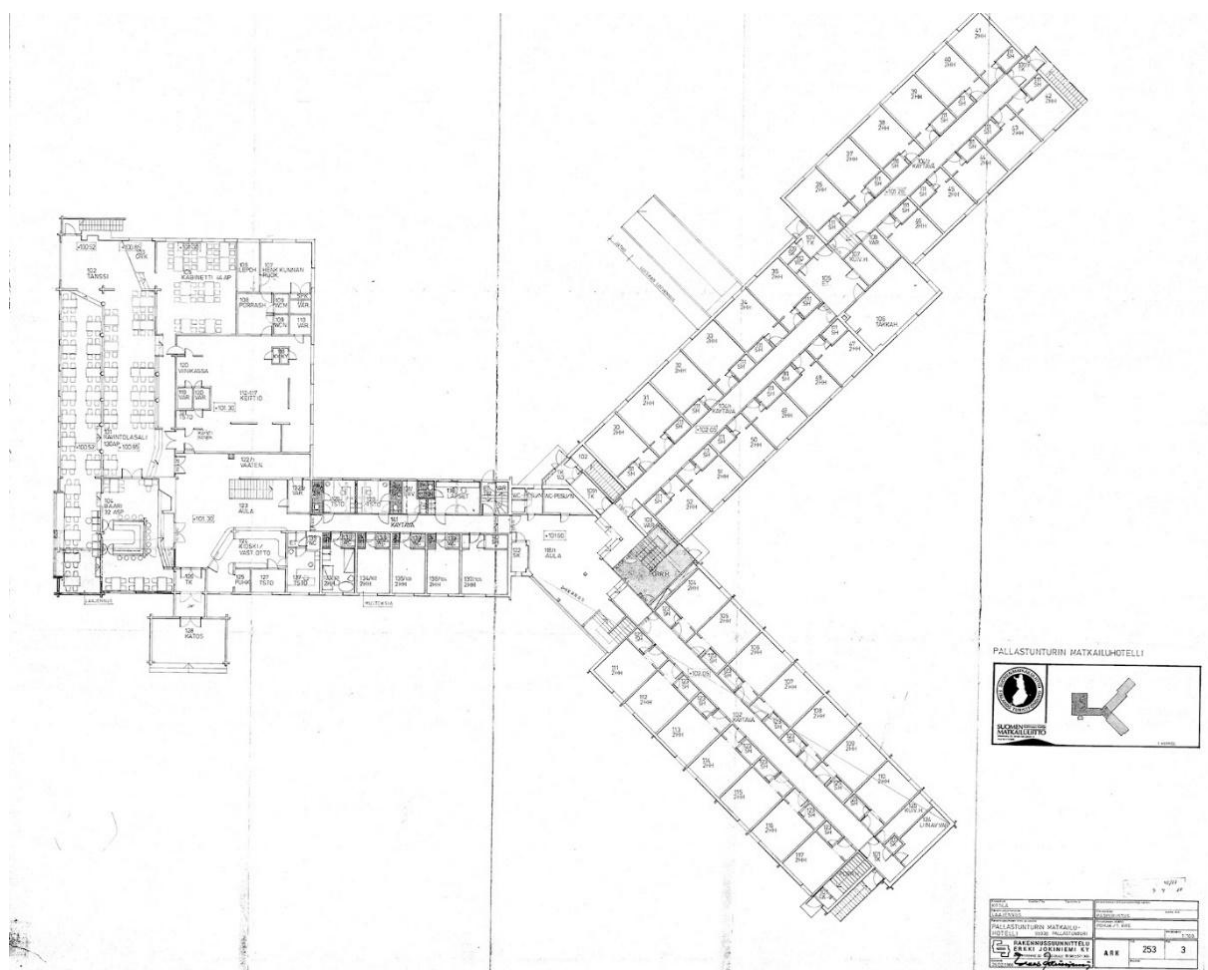
3.2. Muutokset 1980-luvulla

1980-luvun lopulla Pallastunturin matkailuhotellia uudistettiin niin päärakennuksen kuin lisäsiipienkin osalta. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n suunnitelmien mukaan.

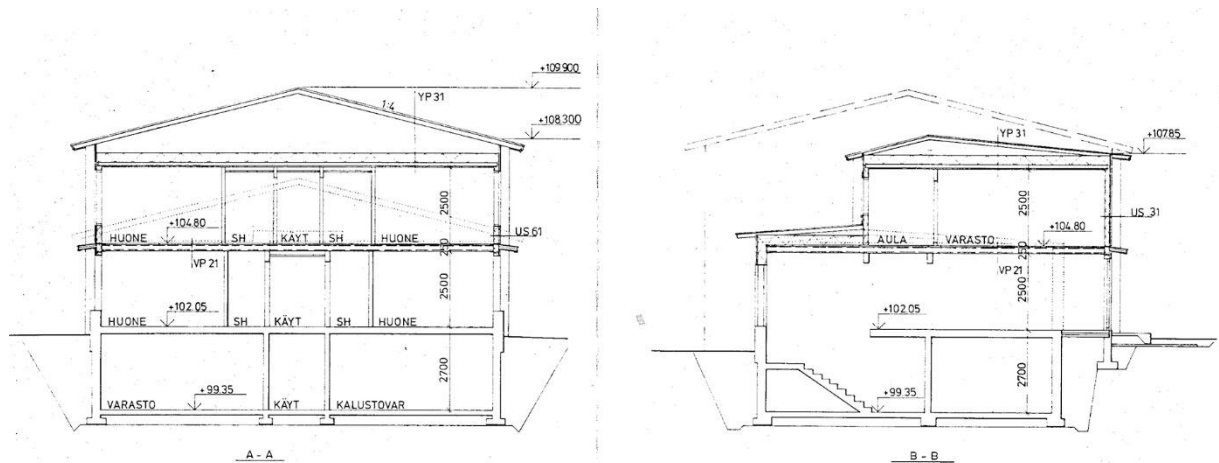
Päärakennuksen matalassa siivessä uudistettiin keittiö- ja aputiloja, ruokasalin pohjoispäätyyn lisättiin ovi ja poistumistieporras ja rakennusmassaa pidennettiin siirtämällä ulkoseinän alkuperäisiä hirsii siten, että matalan siiven julkisivu asettui samaan linjaan päärakennuksen hirsiseinän kanssa. Laajennusosan länsi- ja eteläjulkisivuille lisättiin uudet maisemaikkunat.

Päärakennuksessa kaikkiin majoitushuoneisiin lisättiin omat wc:t ja suihkut. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa keskikäytävän pohjoispuolella sijaitseissa huoneissa tehtiin tilamuutoksia purkamalla väliseiniä ja rakentamalla uusia märkätiloja. Toisen kerroksen länsipäädyssä ollut parveke purettiin, mutta ovi- ja ikkuna-aukot jätettiin paikoilleen.

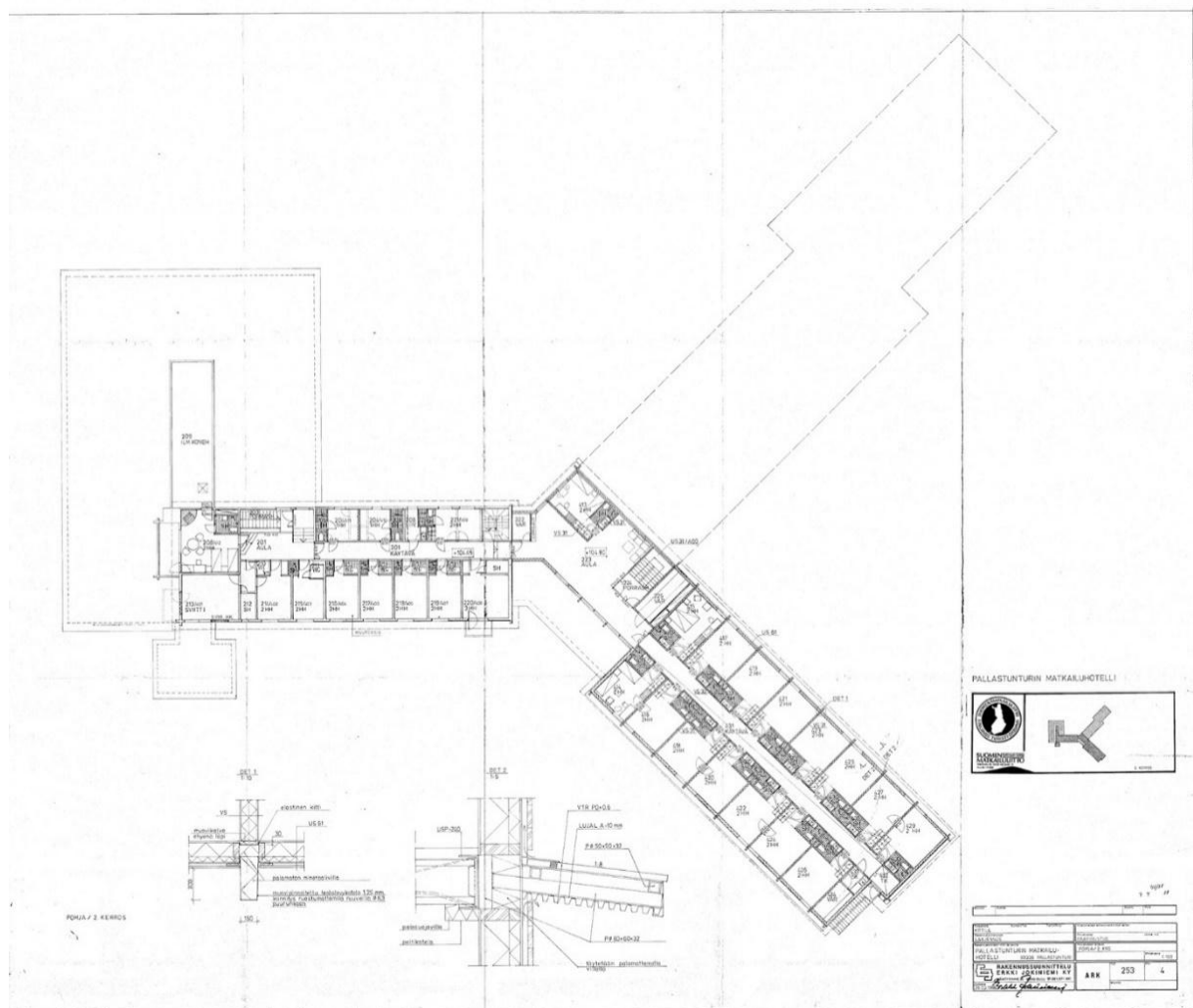
1950-luvulla rakennetut lisäsiivet purettiin ja tilalle rakennettiin uudet aiempaa suuremmat laajennusosat majoitushuoneineen ja aputiloineen. Pääsisäänkäynnin puoleinen majoitussiipi korotettiin kaksikerroksiseksi. Päärakennusta ja lisäsiipiä yhdistävä väliosa säilytettiin osittain.

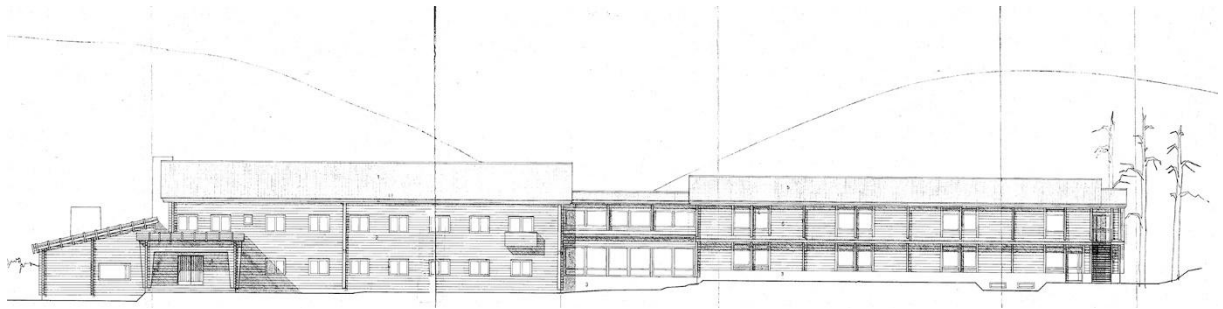
32. Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

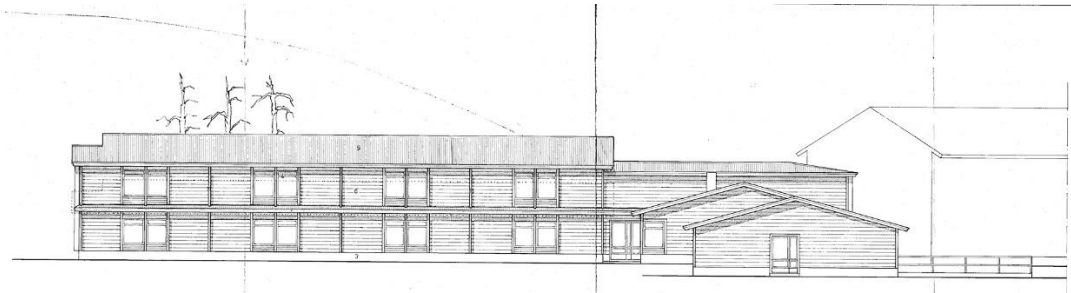
33. Leikkaus A-A kaksikerroksisen lisäsiiven kohdalta ja leikkaus B-B välisan kohdalta. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

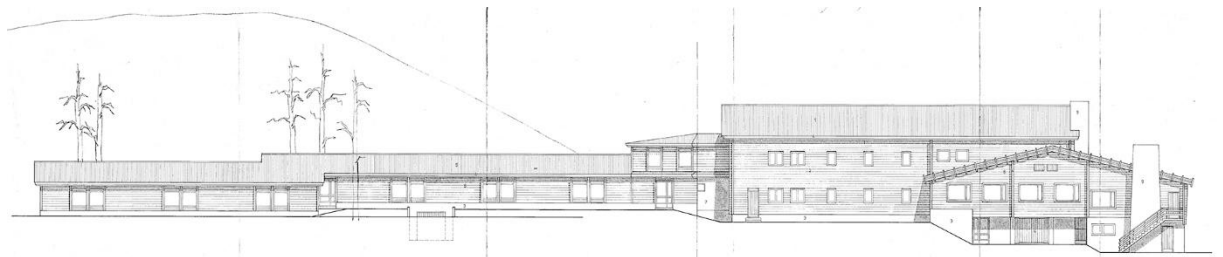
34. Toisen kerroksen pohjapiirustus. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

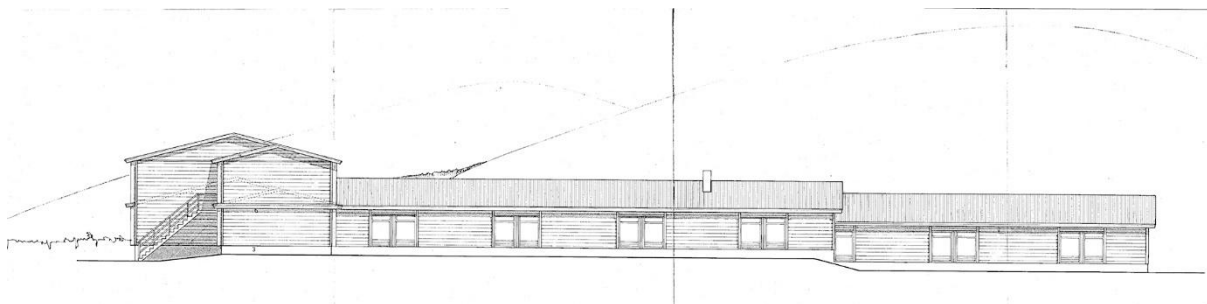
35. Julkisivu kaakkoon ja etelään. Alkuperäinen päärakennus ja matala siipi ovat kuvassa vasemmalla olevat rakennusmassat. Osittain uudistettu väliosa yhdistää päärakennuksen ja uuden kaksikerroksisen majoitussiiven toisiinsa. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

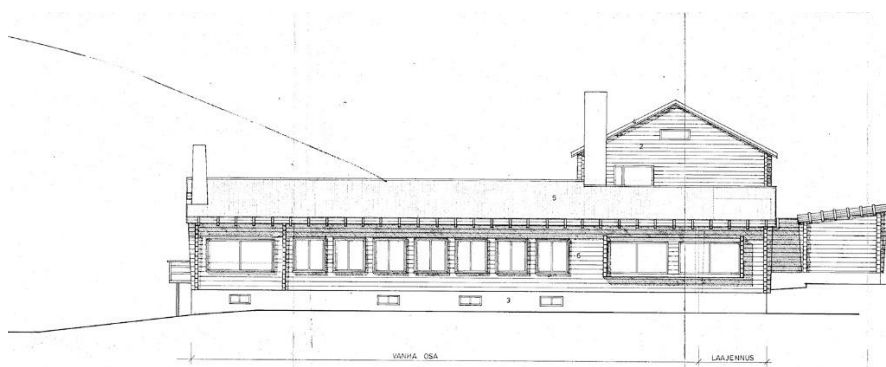
36. Julkisivu pohjoiseen. Uusi kaksikerroksinen lisäsiipi on vasemmalla, yksikerroksinen lisäsiipi keskellä ja päärakennus näkyy valkoisena kuvassa oikealla. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

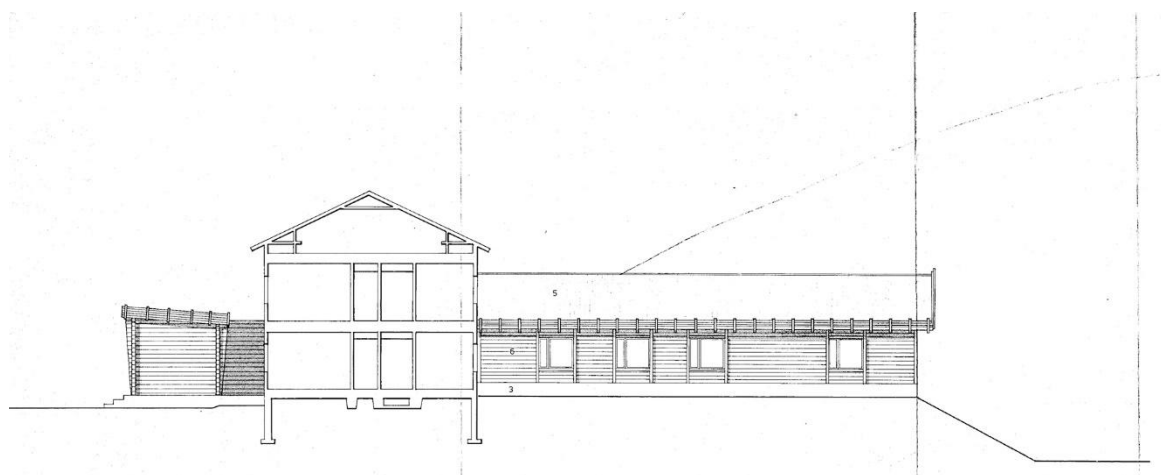
37. Julkisivu länteen. Yksikerroksinen lisäsiipi on vasemmalla ja päärakennus sekä matala ravintolasiipi oikealla. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

38. Julkisivu itään. Vasemmalla kaksikerroksisen lisäsiiven pääty ja oikealla yksikerroksinen lisäsiipi. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

39. Julkisivu lounaaseen. Ravintolaosaa pidennettiin päärakennuksen ulkoseinälinjan mukaan. Laajennuksen julkisivulle lisättiin uusi maisemaikkuna vanhan mallin mukaan. Päärakennus ja sisäänkäyntikatos näkyvät matalan siiven taustalla. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

40. Julkisivu koilliseen ja päärakennuksen leikkaus. Sisäänkäyntikatos näkyy päärakennuksen vasemmalla puolella. Oikealle sijoittuu alkuperäinen ravintolasiipi. Rakennussuunnittelu Erkki Jokiniemi Ky:n laatima hotellin muutos- ja laajennuspiirustus vuodelta 1988. RVA.

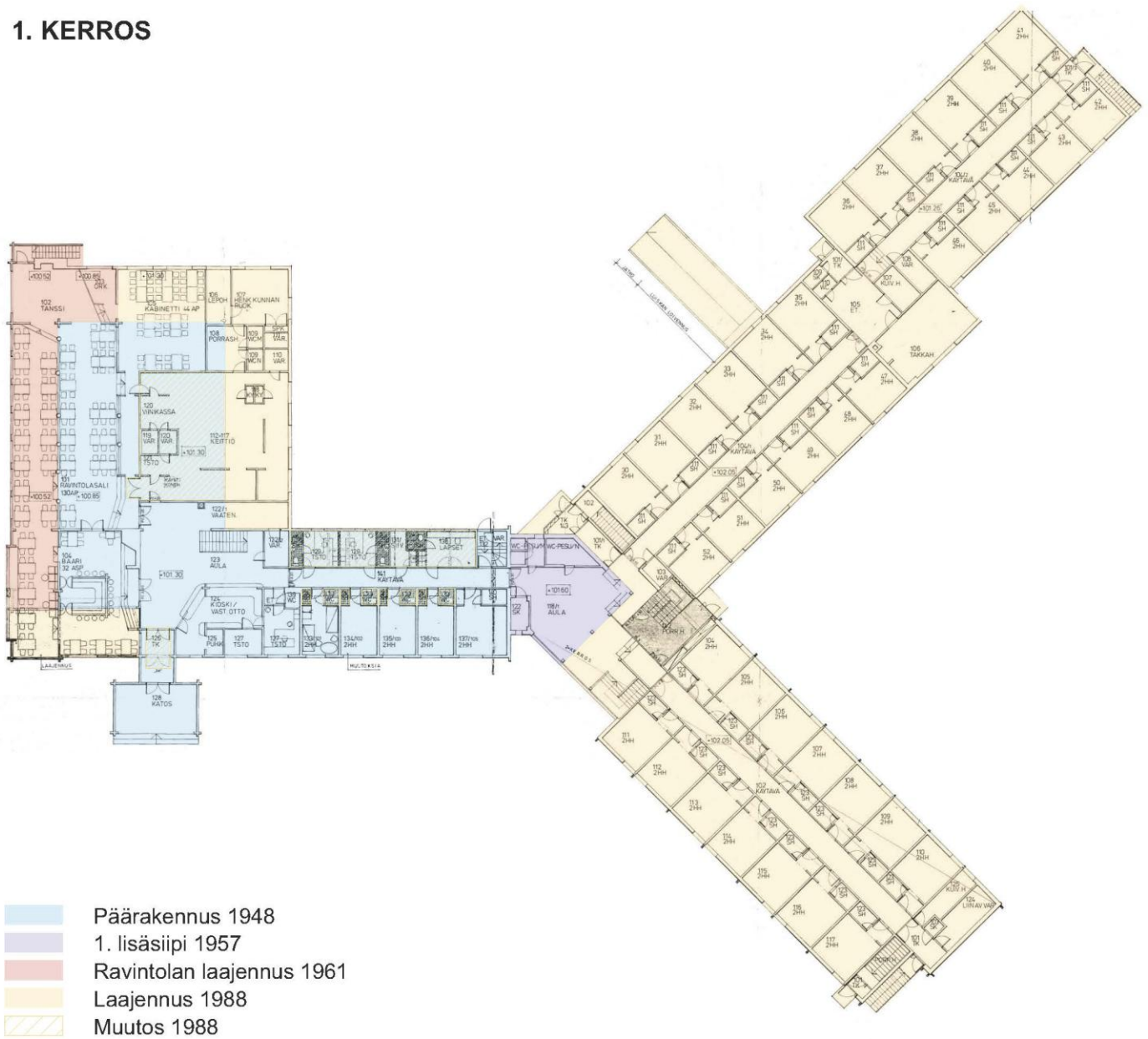
3.3. Yhteenveto muutosvaiheista

Kohteen rakennus- ja toimenpideluvat

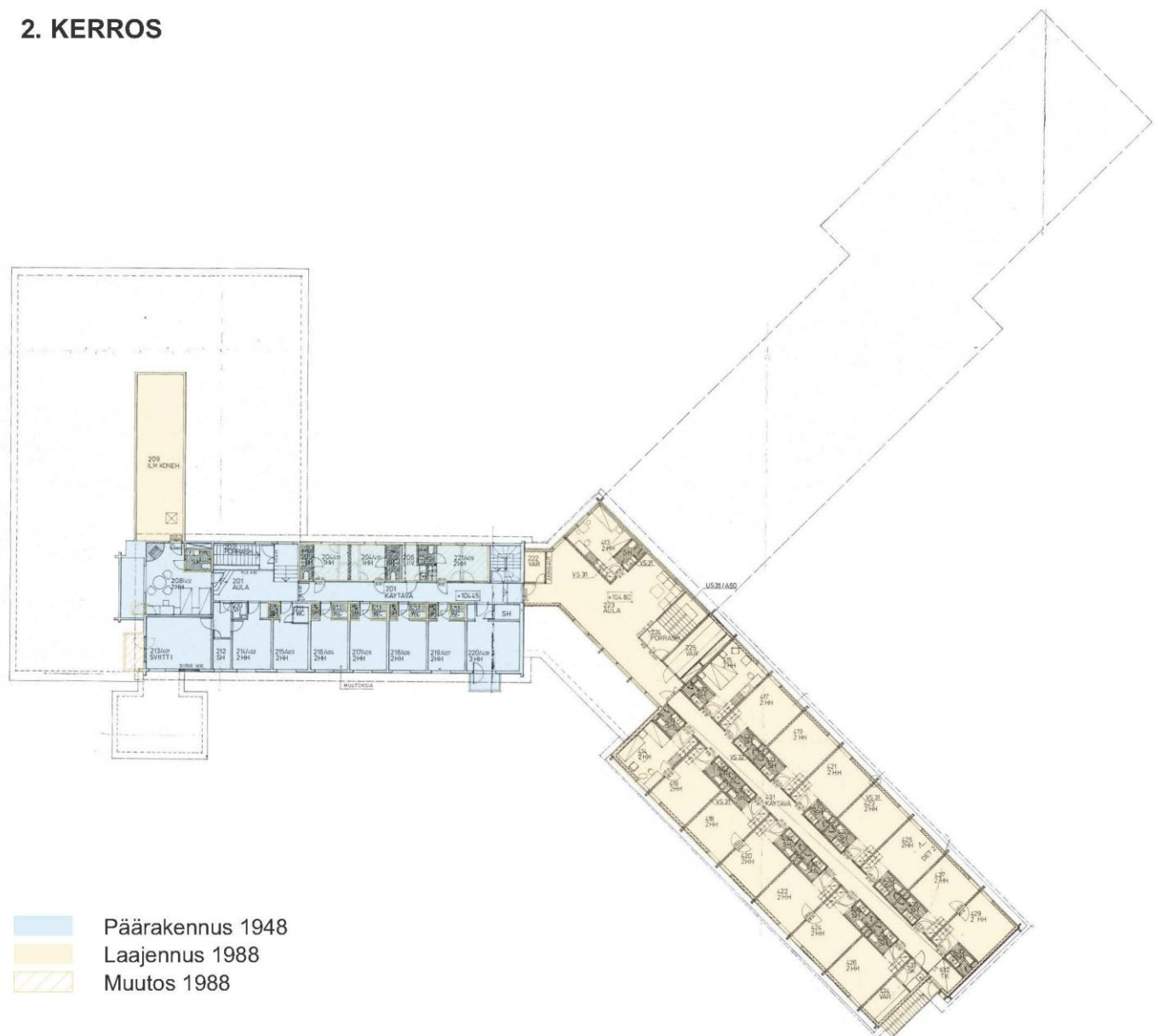
Alla olevassa luettelossa on listattu kohteelle myönnettyt rakennus- ja toimenpideluvat ja kuvattu lyhyesti toimenpiteet, joille lupaa on haettu.

Lupatunnus	Päätöspvm	Toimenpide
1950-luku		
58/55	4.11.1955	Laajennus: Ensimmäinen lisäsiipi
65/59	2.6.1959	Laajennus: Toinen lisäsiipi
45/88	7.4.1988	Laajennus: - 1. lisäsiipi purettu osittain, 2. lisäsiipi purettu - Rakennettu uudet lisämajoitussiivet - Lisätty wc ja sh päärakennuksen majoitushuoneisiin - Ravintolaosa: keittiötä ja seurusteluhuonetta/baaria laajennettu

1. KERROS

2. KERROS

4. NYKYTILA

4.1. Ympäristö

Hotellin lähiympäristö on nykytilassaan jäsentymätön ja ilmeeltään vaatimaton. Hotellin edusta on asfaltoitu ja rajaamattomana tilana sen käyttö pysäköintialueena hallitsematon. Tilanteen epämääräisyys pysäköinnin osalta korostuu talvisin. Selkeitä osoitettuja pysäköintipaikkoja ei ole, lukuunottamatta hotellin seinustan autopaikat, jotka on varustettu sähköpisteellä.

Hotellin takana on pysäköintiin ja asuntovaunualueen käyttöön alunperin osoitettuja hiekkapintaisia tasaisia kenttiä, joiden korkoasemat laskevat maaston mukaisesti. Vaunualue on poistettu käytöstä 2016. Alkuperäisen hirsihotellin lähialue on vuosien varrella muuttunut ja laajentunut merkittävästi.

Asuntovaunualuetta palvelemaan on rakennettu 1990-luvulla huolto- ja saunarakennus sekä erillinen saunarakennus. Rakennukset ovat pyöröhirsisiä ja harjakattoisia. Huoltoalueen reunasta löytyy 1970-luvulla rakennettu "Humina" henkilöstön asuntola. Näistä rakennuksista ei löydy suunnitelmia rakennuslupaviranomaisilta, Matkailuyhdistyksen arkistoista eikä Kansallisarkistosta.

Poistuessaa hotellin pihapiiristä Pallas-Yllästunturin kansallispuisto on suojelun myötä säilynyt pääosin ennallaan. Suurin muutos liittyy laskettelurinteiden ja hissien mukana tuomaan muutokseen.

4.2. Julkisivut

Hotelli Pallaksen jälleenrakennuskauden retkeily on hyvin säilynyt. Hotellin hirsijulkisivun tumma väritys alistaa rakennuksen ympäristöönsä. Hotellin vanhimman osan laajennukset on tehty hyvin hienovaraisesti, ja kerroksellisuus tuo rakennukselle lisää rikkautta ja identiteettiä. Alkuperäinen yläspäin levenevä nurkkasalvos ja detaljiikka kytkee alkuperäisen ja myöhemmin tehdyn hirsirakenteen yhteen.

Hotellin laajennus 1960-luvun alussa, ja siihen osaan 1980-luvulla tehty laajennukset istuvat väritykseltään, mutta samalla se sulkee tunturinäkymää hotellille tultaessa.

Hirsiosan baarinurkkauksen laajennus 1988 on sovitettu taidokkaasti kokonaisuuteen. Keittiön laajennus muutti rakennuksen runkosyvyyttä ja toi kokonaan uuden julkisivun ravintolasiipeen. Sen toteutus ei yllä samalle tasolle. Keittiön laajennuksen myöhempi toteutus on helposti havaittavissa.

1988 tehtyjen majoitussiipien julkisivut ovat alkuperäiset. Arkkitehtuuri on sovitettu mittakaavaltaan alkuperäiseen rakennusosaan, Rakenteellinen väliseinäjako näkyy julkisivua jakavana teemana.

Vaativuus laajennuksessa ei vie huomiota suhteessa hirsiseen hoteelin osaan.

Vesikatto kaksikerroksisessa hirsiosassa on ollut alunperin punainen savitiilikate. Vuodoista ja katon heikosta kunnosta johtuen vesikatto uusittiin 2017 huopakatteella. Hotellin laajentamisen yhteydessä tulee kattotiili palauttaa alkuperäiseksi.

Hotelli Pallaksen ikoninen sisäänkäynti, lähes alkuperäisessä asussaan.
Invaluisika lisätty 1988 laajennuksen yhteydessä.

Julkisivu etelään. Aukotus ja detaljiikka on säilynyt alkuperäisenä. Häätäpoistumisen tikapuiden malli vaihtunut.

Parveke, alkuperäisen 1948 suunnitelman mukainen.

1988 tehty laajennusosa. Julkisivu etelään. Laajennuksen arkkitehtuuri vaatimaton, ajalleen tyypillinen.

Sisäänkäyntikatoksen jatkeena näkyy 1988 tehty ravintolan laajennus. Laajennus on luonteva ja onnistuneesti sovitettu hirsiosaan.

Julkisivu länteen. Etualan ensimmäinen suuri ikkuna on toteutettu 1988 laajennuksessa. Nurkan laajennus on onnistuneesti sovitettu osaksi aiemmin tehtyä kokonaisuutta.

Päädyn kivetty sokkeliosa näyttää 1961 tehdyn ravintolan laajennusosan. 1988 päätyä laajennettiin ja runkosyvyyttä kasvatettiin keittiömuutoksen vuoksi.

Ravintolasalin 1961 tehty laajennus toi päätyyn palohormin, poistumisportaan sekä suuren suorakaiteisen ikkunan. Palohormin pellitystä lukuun ottamatta nurkka on säilynyt alkuperäisessä asussaan.

1988 tehdyn keittiölaajennuksen julkisivu.

1948 hirsihotellin pohjoinen julkisivu. Kuvan etualalla olevan hirsisalvoksen vasemmalta puolelta alkaa 1988 rakennettu majoituspiirakennus. Kuvassa oikealla keittiön laajennus.

4.3. Sisätilat

Rakennuksen hirsi-interiööri on huikea. Jälleenrakennuskauden henki on aistittavissa lähes jokaista yksityiskohtaa myöten. Vaikka tiloja on tarpeiden mukaan laajennettu, on interiööri ja kerrostuneisuus tehty hyvin hienovaraisesti ja maltillisesti. Rakennusvaiheessa vuonna 1947 tehty fresko ”Pallaksen lähikerot” on säilynyt tähän päivään asti, muutoksista huolimatta.

Puu ekologisena rakennusaineena on kaiken kaikkiaan materiaali, joka antaa tunnelman ja kestävästi rakentamisen ja kerroksellisuuden lisäarvon. Puun lämpö antaa mukavan vastapainon ankaran talven ulkoilman ankaruudelle.

Tiloissa on tehty joitain ovimuutoksia, osa ovista on poistettu, osa lisätty, nämä on selvästi tehty käytön ja tarpeiden mukaan.

Takka on muurattu umpeen, mutta kuitenkin sen taso on jätetty näkyviin yksityiskohtaksi.

Huoneiden väliseinien ääneneristystä on parannettu lisäämällä vaimentavaa levytystä, mutta tämä on tehty hienovaraisesti siten, että levytys on asennettu vain väliseinän toiselle puolelle, säilyttäen hotellihuoneen interiöörin hirsipintainen originaali sisäilme.

Pallastunturin hirsihotellissa on säilynyt alkuperäiset Paavo Tynellin suunnittelemat messinkivalaisimet. Hotellin valaistus on yksi ¹ Uotila, 2020

merkittävimmistä säilyneistä Paavo Tynellin julkisten tilojen valaistuskokonaisuuksista.³⁶

Pääsisäänkäynti on säilynyt lähes alkuperäisessä 1948 asussaan. Käyntiaukossa on alun perin ollut ovilehdet.

Näkymä aulasta. Portaan hirsiseinä on 1948 hotellin ulkoseinälinja. Interiöörin detajliikka säilynyt 1948 valmistuneilta rakennusosiltaan alkuperäisenä.

Aulan palomuurin "Pallaksen lähikerot" fresco. Toteutettu 1947 sisustustöiden yhteydessä.

Alkuperäinen takka seurusteluhuoneessa, joka vuonna 1961 laajennettiin osaksi ravintolaa. 1988 laajennuksen yhteydessä tilaa laajennettiin ja muutettiin baariksi.

Paavo Tynellin valaisin baaritilassa.

Näkymä aulasta baariin. Kuvassa vasemmalla alkuperäinen ulkoseinälinja. Baaritiski 1988

Baari. Kuva otettu 1988 laajennusosan puolelta.

Näkymä alkuperäisestä ravintolasalista baarin suuntaan. Portaan muoto ja baarin seinän aukaisu ovat säilyneet alkuperäisen suunnitelman mukaisina.

Baari. Kuvan keskellä oleva hirsiseinän osa on 1948 ulkoseinälinjaa. Sen takana 1988 tehty laajennusosa.

Ravintolasali. Kuva otettu 1961 tehdyn laajennuksen puolelta. Puiet pilarit jakavat alkuperäistä ravintolasalia ja laajennusta.

Ravintolasalin alkuperäinen valaisin.

Puupilarit rajaavat alkuperäistä ravintolasalia. Suoraan edessä näkyvä kulkuaukko johtaa 1961 laajennusosaan (tanssilava, aamiaishuone)

Ravintolasali, Salin valaisimet alkuperäiset.

Näkymä 1988 keittiön laajennuksen yhteydessä tehtyyn ravintolasalin laajennukseen.

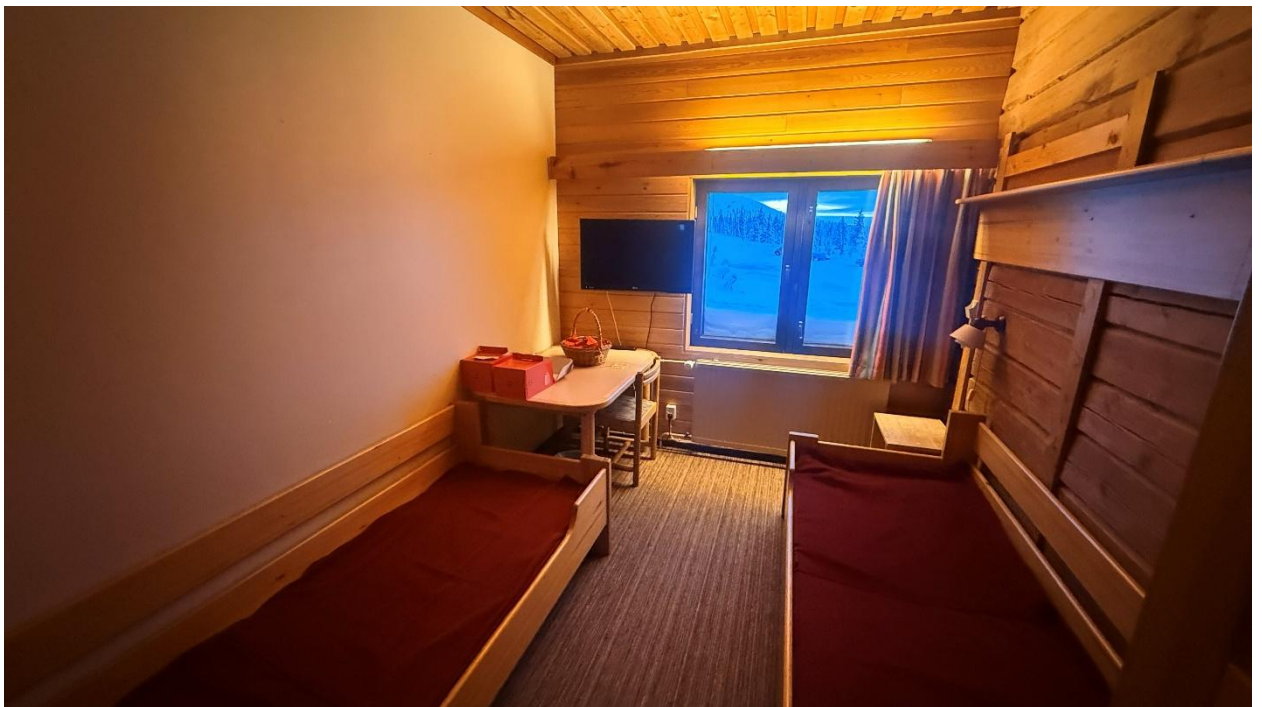
1961 vuonna tehty ravintolasalin laajennus. Kuvassa myöhemmin tehty orkesterikoroke.

1961 tehty laajennus ja palomuuuri.

Laajennuksen takka/palomuuuri. Takka muurattu umpeen.

Vanhan hirsiosan hotellihuone. 1988 tehdyn laajennuksen yhteydessä hirsiosan hotellihuoneiden ääneneristävyyttä parannettiin levyttämällä huoneen toinen väliseinä.

Hirsiosan hotellihuoneissa on alkuperäinen hirsiseinä näkyvissä toisessa väliseinässä.

Vanhan hirsiosan huoneen wc. Wc:t tehtiin 1988 toteutetun laajennuksen yhteydessä.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Lapin tunturimatkailun suosio kasvoi 1930-luvulla, minkä myötä Suomen Matkailijayhdistys SMY rakennutti Pallastunturille funktionalistista tyyliuuntaa edustaneen hotellirakennuksen matkailijoita varten. Funkkishotelli tuhoutui muutamia vuosia valmistumisensa jälkeen Lapin sodassa, minkä jälkeen SMY rakennutti Pallakselle uuden, vaatimattomamman hirsirakenteisen matkailuhotellin. Uuden hotellin suunnitelmat laati arkkitehti Jouko Ylihannu ja se valmistui vuonna 1948.

Ominaispiirteet

Massiivihirsiseinät, tumma, tunturimaiseen istuva väri. Paikallinen kivimateriaali sokkelien kivirakenteissa ja vesikaton tunturituulia kestävä savitiilikate sopivat hyvin ympäristöönsä. Hotellin hirsinen sisääntulokatos on ikoninen ja tunnistettava elementti, johon osaltaan nivoutuu Suomalaisen lapin- ja talvimatkailun historia.

Säilyneisyys

Päärakennus kaikkiaan, kerrostumineen on hyvin säilynyt. Poikkeuksellisen ehjä ja alkuperäinen ravintolasalikokonaisuuden interiööri. Alkuperäiset valaisimet, fresko, takka ja portaiden rakenteet ja kaiteet ovat arvokkaita yksityiskohtia, jotka tulee säilyttää.

Arvot

Jälleenrakennuskauden hirsirakenteinen hotelli on kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti merkki sodan tuoman ankaruuden, poltetun Lapin, nostamisesta takaisin uuteen kukoistukseen. Uudessa asemakaavassa tämä osa rakennusta, lukuun ottamatta uudempia hotellisiipiä, tulisi suojella **SR-1**-määräyksellä.

Hotellin sisustus, kerroksellisuuksineen on myös rakennustaiteellisesti merkittävä kokonaisuus, jonka suojelukysymyksiin on myös kiinnitettävä erityishuomio.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseo

Piirustusarkisto

Valokuva-arkisto.

Museovirasto

Historian kuvakokoelma

Kansantieteen kuvakokoelma

Muonion kunta, rakennusvalvonnan arkisto.

Rakennuslupapiirustukset.

PAINETUT LÄHTEET

Arkkitehti 1-2/1949.

Arkkitehti x/1965 Maija Kairamo, matkailuarkkitehtuurin kritiikki

14 km hästskjuts kostar 1000 mk – renskjuts 1500. Trivsamt på det nya härbärgen i Pallastunturi. 14.4.1948. *Hufvudstadsbladet*. N:o 100.

För turisterna på Pallastunturi. 11.8.1947. *Hufvudstadsbladet*. N:o 213.

Hautajärvi, Harri. 2014. *Autiotuvista lomakaupunkeihin - Lapin matkailun arkkitehtuurihistoria*. Aalto-yliopiston julkaisusarja Doctoral Dissertations 31/2014.

Latja, Pirita. 2022. *Pallas-Yllästunturin kansallispuiston kävijätutkimus 2021*. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 266.

Matkailumajat ja liikennereitit. 1939. Suomen Matkailijayhdistys.

Suomalainen, E. W. 1912. Tuleva kansallispuistomme, Pallasjärven ja -tunturin seudut ympäristöineen. *Kodin Kuvasto* N:o 2/1912.

Suomen Matkailu 2/1938. *Pallastunturi. Suomen ensimmäinen tunturihotelli vihitty*. Suomen Matkailijayhdistyksen lehti.

Sota tuhosi 17 Suomen Matkailijayhdistyksen toimipaikkaa – vahingot miljoonia markkoja. 28.12.1944. *Laatokka* N:o 291.

Partanen, Seppo J. 2009. Unelmia ja raunioita: Lapin matkailun perusta valettiin Petsamon tiellä. Teoksessa *Tunne maasi! Suomen matkailun kehitys ja kehittäjiä* (ss. 16-20). Hipputeos Oy.

VERKKOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseo. n.d. *Jouko Ylihannu*. Viitattu 25.4.2024. Saatavissa:
<https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/jouko-ylhannu/>

Metsähallitus. 2024. *Pallas-Yllästunturin luonto ja historia*. Viitattu 22.4.2024. Saatavissa:
<https://www.luontoon.fi/pallas-yllastunturi/luonto>

Muonion kunta. 2024. *Vireillä olevat kaavat. Pallaksen asemakaava*. Viitattu 25.4.2024. Saatavissa
<https://www.muonio.fi/elinvoima/kaavoitus-ja-maankaytto/vireilla-olevat-kaavat.html>

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. *Pallastunturin matkailuhotelli*. Viitattu 19.4.2024. Saatavissa:
https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2180

Uotila, N. 2020. *Paavo Tynellin valaisimia voi bongata yllättävistäkin paikoista*. Viitattu 25.4.2024. Saatavissa: <https://www.finnishdesignshop.fi/design-stories/klassikko/paavo-tynellin-valaisimia-voi-bongata-yllattavistakin-paikoista>

<https://yle.fi/a/3-5895900>

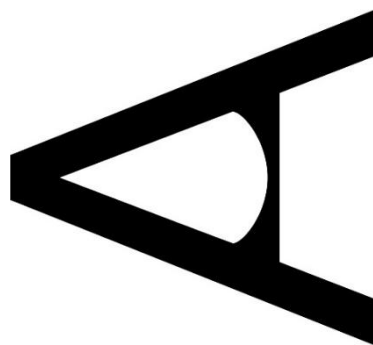
<https://yle.fi/a/3-7196694>

<https://www.laplandhotels.com/FI/lapin-hotellit/pallas/lapland-hotels-pallas.html>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041430>

<https://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/kokoelmat/matkailun-lumoa>

MUUT JULKAISUT

ARCO Architecture Company Oy
www.arco.fi